

Тема номера:

“Нація повертає пам'ять”

О ПРИСВОЄННЯ СИЛЮ СТУСУ ЗВАННЯ РОЙ УКРАЇНИ

За незламність духу,
жертвоне служіння Україн-
ні й національній Ідеї, ви-
сокі гуманістичні ідеали
творчості

ПОСТАНОВЛЯЮ:

Присвоїти звання Гер-
рой України з удостоєн-
ням ордена Держави
СТУСУ Василю Семено-
вичу — поетові-правозахисникові (посмер-
тно), м. Київ.

Президент України
В. ЮЩЕНКО

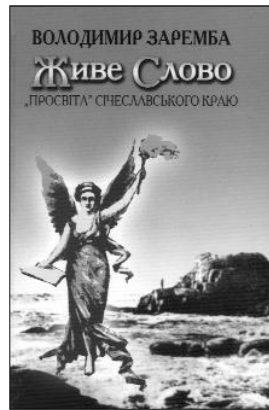
м. Київ
26 листопада 2005 року
№ 1652/2005

Необхідна “Чорна книга комунізму в Україні”

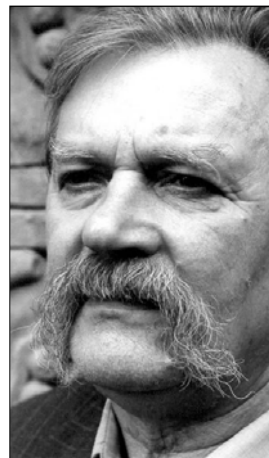
Стор. 5, 6

Прочитайте тую славу

Стор. 10

Хочеться жити!

Стор. 13, 14

УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
746 508 грн. 68 коп.

Фото І. ПИЛИПЕНКА

НАРОД НЕ МОЖЕ ЖИТИ БЕЗ ПАМ'ЯТІ

РАДІОЗВЕРНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА ЮЩЕНКА 26 листопада 2005 р.

Шановні співвітчизники! Дорога українська громадо!

Сьогодні, в цей скорботний день, я
говоритиму про Голодомор 1932—
1933 років. І разом із вами згадую міль-
йони невинно убієнних тільки за те, що
вони були українцями.

Цього тижня я підписав Указ про
вшанування пам'яті жертв голодоморів
і політичних репресій. Сьогодні ми
вперше на державному рівні відзначає-
мо трагічну дату й молимося за душі
загиблих.

Україна довго не могла згадувати
про Голодомор. Десятки років ми гово-
рили про цю трагедію тільки пошепки,
зі страхом і відчаєм. Нам тлумачили,
що в Україні не було голоду, а був не-
врожай. Нас привчали, що це вигадка, і
старанно приховували правду. Але в
кожній українській родині — на Слобо-
жанщині чи на Поліссі, в Криму чи Дон-
басі — знали, що то був голодомор.

Велика Ліна Костенко писала:
*Ой ти ж роде мій, роде, родоньку,
Чом бур'ян пішов по городоньку?
Роботячий мій з діда-прадіда,
двір занедбаний, Боже праведний.*

Кожна сім'я на власній історії пере-
жила трагедію 1932—1933 років. У мо-
їй родині згадують діда Івана — силь-
ного й працьовитого, — який не пере-
жив жахливої зими. У сім'ї моєї дружи-
ни щовесни поминають родичів, похо-
ваних у селі Зайцівка на Луганщині. У
моїй рідній Хоружівці в 1932—1933 ро-
ках полягло 600 людей. Імена тільки 40
з них змогли встановити, інші покоять-
ся на сільському цвинтарі під безімен-
ними хрестами, бо смерть косила ціли-
ми родинами й вулицями.

Кожного з нас із дитинства вчили
святого ставлення до хліба. Моя бабу-
ся Катерина збирала зі столу хлібні
крихти й наказувала дітям доїдати все

до скоринки. Такою є історична
пам'ять народу, що пережив божевілья
голоду.

Важко збагнути, що за геноцидом
стояла політика. Страшно усвідомлю-
вати, що цей експеримент задумався
заради одного: знищення свідомої ук-
раїнської людини. А полігоном для екс-
перименту було обрано село — колись-
ку української нації.

Голодомор став одним із найжахли-
віших злочинів в історії людства. Раху-
нок загиблих ішов на мільйони. Україна
втратила чверть свого населення.
Щохвилини помирало 17 людей, щого-
дини — 1000, майже 25 тисяч — що-
дня. 11 тисяч сіл опустіли.

Це була справжня війна проти нації.
Смерть не розрізняла своїх жертв ні за
віком, ні за статтю.

Удар прийшовся на основу нашого
духу — родину, віру в Бога і любов до
землі. Матері божеволіли і їли своїх ді-
тей, люди проклинали Небо і ниву. Ра-
дянський режим знав — тільки так
можна було стерти національну
пам'ять.

А який народ може жити без
пам'яті? Це перекотиполе без коріння.
Без роду, без племені. Без минулого і
майбутнього. Таким народом легко ма-
ніпулювати, його легко зробити рабом.

Гіркі плоди свого безпам'ятства на-
ше суспільство пожинає і сьогодні.
Нонсенс — але смерть мільйонів зако-
тованих і досі предмет дискусій: чи то
був Голодомор, чи то був неврожай? Чи
був то злочин, чи недбальство?

Голодомор — чи не єдина трагедія
такого масштабу, за яку ніхто не розка-
явся, не вибачився і не поніс покарання.

Завдання політиків мого покоління
— відстояти історичну пам'ять, зроби-
ти все, аби весь світ визнав Голодомор
геноцидом. Доки голодний мор зали-

шатиметься білою плямою в історії, до-
ти людство не побачить усього ланцю-
га геноцидів ХХ століття.

Сьогодні я згадую тих великих дос-
тойників, які першими привернули ува-
гу людства до трагедії українського на-
роду.

Василь Барка, який 1963 року у
своїй книзі “Жовтий князь” уперше
вжив слово голодомор, поет Борис
Олійник, який першим уголос сказав
про трагедію.

Цього тижня комісія державних на-
город та геральдики при Президентіві
України прийняла рішення про відзнаку
Джеймса Мейса — історика, який при-
вернув увагу світу до Голодомору. По-
смертно його відзначено орденом
Ярослава Мудрого.

Конгрес США ще в 1988 році ви-
знав Голодомор 1932—1933 років ге-
ноцидом проти українського народу.
Пізніше такі ж рішення прийняли па-
рламенти Австралії та Канади, Аргенти-
ни й Литви. У 2003 році Організація
Об'єднаних Націй визнала Голодомор.

До цієї декларації долучилися 63
країни. Я доручаю Міністерству закор-
донних справ продовжити роботу се-
ред країн-членів ООН. Ми разом по-
винні добитися міжнародного визна-
ння геноциду.

В українському парламенті впер-
ше слухання про Голодомор відбулися
у 2003 році. Й досі деякі політики со-
ромляться визнати страшну правду,
наполягають на версії неврожаю.
Я закликаю всі політичні сили бути
чесними: ми маємо говорити про Го-
лодомор не тільки як про національну
трагедію. Це був злочин проти україн-
ського народу, організоване знищен-
ня мільйонів людей.

Закінчення на с. 8

230-річчю зруйнування останньої Запорозької Січі і 315-річчю з дня народження її останнього кошового Петра Калнишевського — присвячується

Продовження.
Початок у ч. 45 за 2005 р.

2. ПРО ГАНЬБУ ПОРАЗОК

Звичайно, у наш час наростання безоглядного бізнесового прагматизму, безбожності та конкуруючого релігійного різновір'я наведений аргумент навряд чи зміг би затьмарити славу перемог (у тім числі й царських): ганьба поразок за ними мало кому видніється. А між тим час усе-таки прислухатися до суджень справді мудрих жінок, і вслід за висловлюванням Сімони де Бовуар про діалектичний зв'язок поразок і перемог згадати ще й твердження американської письменниці Гарріет Бічер-Стоу про те, що поразка, на відміну від перемоги, — це школа, з якої правда виходить сильнішою. Тож в ім'я утвердження "святої правди на землі", якої так жагуче прагнуло серце 30-річного Тараса, враженого руїнами і запустінням Чигирини — славної колись Богданової столиці, маємо знати, що в тому ж таки XVIII столітті, коли Запорозька Січ зазнала подвійного руйнування, царська Росія, видаючи себе за великого поборника — "оборонця православ'я і християнізму", здійснює також загарбання значних "посілостей" Польщі і Туреччини. Та вже по другому зруйнуванню вогнища козацької вольниці й ліквідації Запорозького війська вона зазнає ганебної поразки усе в тому ж великоімперському прагненні зміцнити своє становище в басейні Чорного моря і на Балканах. Сталося це через вісім років після "Європейської весни народів" (ліквідації кріпосництва) у т. зв. Східній, або Кримській, війні (1856), у якій на боці Туреччини виступили Англія, Франція і Сардинія. Не портували становища ні героїзм, що його виявляли рядові матроси з кріпосних селян (у т. ч. українських, як наприклад, Петро Кішка), ні відвага і професіоналізм флотоводців (адмірала Нахімова) та армійських офіцерів, серед яких відзначився й автор "Севастопольських рассказов", згадуваний уже Л. Толстой. Севастополь, правда, відтоді почали називати "городом русской славы". І зауважмо, по-друге, що саме ця поразка переконала царизм у потребі й собі приступити до реформування так жорстоко й послідовно утверджуваного кріпосництва, причиною якого були численні заворушення: придушувана військом О. Суворова селянсько-козацька війна під проводом О. Пугачова, Коліївщина, Турбаївське повстання та інші повстанські рухи.

Однак відома реформа, здійснювана перш за все в інтересах колишніх поміщиків-кріпосників за рахунок усе того ж покріпаченого селянства (яке нерідко протестувало проти такої "волі", за що знову ж таки жорстоко каралося) призвела до нового наростання суспільної напруги. До цього спричинилося й те, що соціальне "розкріпачення" селянських верств, зокрема в Україні, було поєднане з духовним покріпаченням народу шляхом запровадження крутих русифікаторських заходів, що їх покликані були забезпечити прийняття уже 1863 року Валуєвський циркуляр і ціла черга указів у наступні роки. Тож не дивно, що імперські амбіції, які царизм невдовзі намагався реалізувати вже на Далекому Сході, знову ж таки зазнають поразки, гіркота якої для народу згодом була підсолоджена

пісненим уславленням учасників нерівного Цусімського бою: "Наверх, вы, товарищи, все по местам! Последний парад наступает. Врагу не сдается наш гордый "Варяг", Пощады никто не желает... Все выпелы выются и цепи гремят — Наверх якоря поднимают. Готовые к бою орудия стоят, на солнце зловеще сверкают".

Та зрозуміло, що подібні "гордощі" ("Мы подорвали "Корейца", Нами потоплен "Варяг"), як і грим ланцюгів та зловісний блиск гармат, були неспроможні вселити широким народним масам бодай надії на краще життя, а тим більше запобігти першому потужно-революційному вибухові в Росії, що стався того самого 1905-го. Царському урядові потрібно було два роки, аби той рух приборкати силою зброї, новими реформаторськими заходами (зокрема Столипіна) і здавна практикованими тимчасовими поступками, як, наприклад, відміна згаданої вище "валуєвщини" в Україні. Однак нова війна (у рамках Першої світової) з Німеччиною і друга, Лютнева 1917 року, революція поставили царський режим пе-

кой і неделимой", а друга, назвавшись більшовицькою партією, тобто, партією, здатною ошчасливити трудящих більше за всіх, спочатку здійснила контрреволюційний Великий Жовтневий переворот, а слідом затим почала, з одного боку, активно популяризувати солодкий пряник соціалізму: швидко, без Бога, побудувати рай на землі; а з другого боку — "железной рукой" (сказав же вождь № 1: "Наша власть должна быть страшной") загнати тих самих трудящих до щастя, пам'ятаючи водночас і про "світову революцію" як стратегічну мету. Тому, використавши у ході збройної боротьби із "жовтоблакитниками", по суті, контрпропагандистські підрозділи т. зв. "червоного козацтва", "червоних стрільців", як і Юрія Коцюбинського (сина видатного українського письменника початку XX століття) у ролі головнокомандувача українськими "червонцями", нова більшовицька російсько-українська влада в Радянській Україні кваліфікувала "ворогами українського народу" всіх тих, хто так чи інакше обстоював ідею національно-державного відродження України. Уже не мазепинцями, а самостійниками, "неньковцями", петлюрівцями, махновцями, бандерівцями, просто бандитами

творцеві Великого Жовтня"... І це при тому, що спадкоємицею слави, безслав'я (і твореного всіма республіками майна) тієї союзної держави, що справді відіграла основну роль у розгромі німецького фашизму, оголосила себе "великобратня" Росія, першою заявивши про свій вихід із того безславно почилого СРСР, про свою незалежність? Зрештою, це ще й при тім, що утверджена імперкомуністами традиція щорічних жовтневих військових парадів, як і щорічних травневих "демонстрацій трудящих", була покликана, з одного боку, вселити в душі громадян "Союзу нерушимих республик свободных", як співалося у щоденно популяризованій по радіо байці С. Михалкова, несхитну віру в непереможність ідей Маркса—Енгельса—Леніна—Сталіна, а з другого, залякати всіх можливих агресорів капіталізму, аби і в думці не допускали рушити війною на "першу в світі країну трудящих" із її провідним гаслом "Пролетарі усіх країн, єднайтесь!", що красувалося в основі її герба, вписане крупним шрифтом на "государственном", "великом і могучем, правдивом і свободном языке".

Та не так сталося, як гадалося. Потужно афішованою військовою могутністю і солідарністю з трудя-

замполіти, парткоми і на додачу — горезвісні наркомівські "сто грам". Адже останні, знімаючи напругу після бою, водночас сприяли культивуванню отії самої, повторюваної у приспіві до згаданої пісні-заклику, "ярості" (сильного гнева, озлоблення, чи українською — знетямленої люті), відповідно до якої зухвало виспівувались і належні погрозові запевнення ("Любой фашистской нечисти Загоном пулю в лоб, Отродь человечества сколотим крепкий гроб"), і славословно-зздравні заклики випити. Випити взагалі "за русскую удаль кипучую...", за богатырский народ..., за родину нашу привольную..., за армию нашу могучую..., за доблестный флот" і зокрема "за тех, кто командовал ротами, кто замерзал на снегу, кто в Ленинград пробирался болотами, горло ломая врагу".

Зрештою, перемога була здохта. Але не стільки через те, що "вождь", який запаникував на початку війни, а згодом виявив справді високий талант військовика, гідний увінчання званням генералісимуса (йому дуже лестили порівняння з Петром І і Суворовим), а найперше через те, що не хто інший, як він, удався до старої, як світ, суто ординської тактики ведення війни: залишати по собі під час відступу випалену пустку і руїну, а під час наступу гнати перед собою під ворожий вогонь штрафників і тих, хто залишився на окупованій території. Таку, до слова, тактику використовували й у 1917—1918 роках на німецькому фронті колишні царські офіцери стосовно тих підрозділів російського війська, які виокремилися в українські. Це, зрештою, й підтвердила красномовна статистика перемоги: на одного загиблого воїна фашистського війська — десять радянських бійців. Водночас унаслідок здобутої такою ціною перемоги залишився й інший сумний підсумок. Якщо в країнах Західної Європи на зміну суспільному протистоянню років Другої світової війни заради звільнення від мілітаристського озлоблення стали на шлях примирення і покаяння (у результаті чого впаля Берлінська стіна, і переможена Німеччина на противагу радянським переможцям забезпечила своїм громадянам високий життєвий рівень і відповідну якість життя), то нібито наші імперичні інтерідеологи, звиклі нагнітати ненависть до всіх, із ким доводилося воювати, так і не прийшли до тями. І якби це було не так, то, перше, й наш парламент до 60-річчя завершення Другої світової війни уже б таки визнав Українську Повстанську Армію воюючою стороною, і на адресу її ветеранів, мучених і замучених по сталінських концтаборах за свою безоглядну любов до України, не лунали б сповнені зловісної мстивості слова: "С бандитами примирения не будет!" А по-друге, влада і провідні партії, обстоюючи нібито демократичні засади політичної боротьби з опозицією, на ділі не перетворилися б, зокрема, в ході останніх виборів, у справжній табір зла, провідним для якого залишився усе той же горезвісний більшовицький девіз брехні, підкупів, насильства, брудної лайки замість аргументів, шантажу і переслідувань: "Раз нам нужна победа, мы за этой не стоим".

Далі буде.

• **Віктор КОСЯЧЕНКО**,
доцент, кандидат
філологічних наук, заслужений
працівник освіти України

Малюнок **Леоніда Литвина**
"Через пороги".

ГАНЬБА ПОРАЗОК І СЛАВА ПЕРЕМОГ, або КОРОТКА ХРОНОЛОГІЯ ВЕЛИКОГО ЗЛА

ред фактом неминучої поразки абсолютизму. Промовистим визнанням цієї неминучості і стало зречення від престолу останнього царя "всєя Руси" Миколи II.

Проте коротка ефйорія, що охопила після цього національні "окраїни", дуже швидко змінилася усвідомленням суворой необхідності обстоювати право не на куці автономії в межах старої "тюрми народів", а на самостійний, суверенний розвиток пригноблених націй. Тож чи дивуватися, що надихаючим прикладом для нового покоління борців стала невмируща слава козацтва, яка й гуртувала їх у січових, гайдамацьких, стрілецьких кошах, куренях, сотнях, загонах. При цьому і діяти їм довелось в ситуації, подібній до тієї, яка склалася у час повстання Мазепи. Вони опинилися також "між двох прірв". Тільки цього разу — "білої" і "червоної". Перша намагалася знову поглинути у безодню "вели-

чи назагал "українськими буржуазними національними".

Отож ціну більшовицьким обіцянкам того безбожного раю українці дуже швидко пізнали у першій країні "победівшого соціалізма". Мільйони, десятки чи й не сотні мільйонів життів полягли у роки нав'язаної з метою повалення Української Народної Республіки т. зв. громадянської війни, у роки "продотрядно"-колективізаційних голодоморів (1921—1922-го, 1932—1933-го та 1946—1947 років), у ході системних, по-різному ярликіваних політичних репресій і зрештою в роки т. зв. Великої Вітчизняної, 60-річчя перемоги в якій так хотілося нашим депутатам уславити не одмінно військовим парадом.

Це у вже незалежній Україні, на столичному Хрещатику, перед високою статуєю Свободи, зведеною замість червоногвардійсько-робіничо-селянської композиції, придавленої монументом "великому

щими всього світу ідеологам інтернаціоналістсько-безбожного соціалізму не вдалося залякати, і не кого-небудь, а саме їхніх тимчасових, не менш авантюрних союзників — націонал-соціалістів фашистської Німеччини. Переконавши гаслом "Gott mit uns" (Із нами Бог) не так народ, як самих себе, вони таки розпочали своє заповітне рушення на Схід (Drang nach Osten) задля здобуття гідного для "вищої" арійської раси простору. То що ж залишалося агітпропам більшовизму, як не закликати: "Вставай, страна огромная, Вставай на смертный бой С фашистской силой темною, С проклятою ордой", оголосивши нову війну (без огляду на тією ж таки "железной рукой" насаджуваний атеїзм) "священной". Та воно й зрозуміло. Адже почуття любові до рідної землі та її народу, незважаючи на суспільні формації, і справді священне.

З огляду на це, уже 1943 року (з початком визволення України) на додачу до низки орденів імені видатних російських воєначальників вирішено було запровадити й орден Богдана Хмельницького, а письменникам дозволено у своїх творах розвивати тему любові не лише до "Великої Батьківщини", а й до України, у результаті чого 1944 року й з'явилася знакова поезія В. Сосюри "Любіть Україну". Правда, згодом поет таки заплатив за неї новим цькуванням із боку сталінського гауляйтера в Україні Л. Кагановича, але те вже станеться після війни.

У ході ж самої війни верховні можновладці, певна річ, теж не могли покладатися на експлуатацію самого лише почуття патріотизму. Тому "масовий героїзм" радянських людей покликана була забезпечити розгалужена система таких структур і заходів, як штрафоти і штрафоти, заградотряди і СМЕРШі, воєнцензори і комісари-

ГАРНИЙ ПРИКЛАД

Проходячи повз лоток видавництва “Факт”, відвідувачі VII Міжнародного книжкового ярмарку “Книжковий світ” незмінно

ЯК НАБЛИЗИТИ КЛАСИКУ ДО ЧИТАЧА?

оживлялись і з подивом перепитували: як, книжка вибраного Михайла Коцюбинського — усього за 3 гривні?

“Українська класика. Меценатський проект” — таку назву має нова книжкова серія цього видавництва, яка передбачає видання класичної української літератури коштом меценатів. Головна мета проекту — донести перлини нашого письменства до небагатих і найбідніших мешканців сільської місцевості та невеличких міст України. Значну частину накладу видавництва передає, за посередництва Міністерства культури, до сільських бібліотек, решта надходить у продаж за, як бачите, гранично низькою ціною.

Першою ластівкою проекту стала збірка вибраного Михайла Коцюбинського “З глибини”. Її меценатка — донька відомого письменника Галина Хоткевич, яка нині мешкає у Франції, в Греноблі. Саме Гнат Хоткевич висловив свого часу в листі до Михайла Коцюбинського ідею видання доступних книжок: “Ваша повість дуже придатна для народу... Я давно маю на меті видати для народу такі великі повісті по найдешевшій ціні і, може, шановний добродію, коли-небудь Ви дозволите мені видати сю книжку дешевим виданням з цікавою обкладинкою літографованою”.

Книгу відкриває ґрунтовна передмова Віри Агеєвої. Під невибагливою м'якою обкладин-

кою зібрані основні, найвидатніші твори письменника: “На камені”, “Цвіт яблуні”, “Сміх”, “Intermezzo”, “Сон”, “На острові”, “Тіні забутих предків”...

Можна, звісно, сперечатися про те, чи варто видавати великі твори в дешевій палітурці, але благородний почин видавництва не може не викликати поваги. Автор ідеї проекту, головний редактор видавництва “Факт” Леонід Фінкельштейн так пояснює свої мотиви: “На сьогодні в Україні, завдяки меценатам і вітчизняним, і з діаспори, час від часу з'являються деякі книжкові проекти. При сучасному стані книговидавання це суттєва підтримка і сприяє наповненню книжкового ринку України. Але, на жаль, дуже часто це є наповненням лише кількісним. За меценатські кошти видаються не найнеобхідніші для українського читача книжки, а твори осіб, які знаходяться найближче до мецената і мають змогу його перекопати вкласти гроші у видання книжки. Таким чином, гроші працюють вхолосту, особа-меценат виявляється ошуканою, книжковий ринок отримує кількатисячний наклад книжки, яка мертвим тягарем лягає на полиці книгарень”.

Наступною книжкою серії буде вибрано Миколи Хвильового “Арабески. Повість, новели, оповідання”.

Марія КОСОВСЬКА

ТЕНДЕНЦІЇ

ТІ, ХТО ПРОДАВАВ

Василь Ванчура, видавництво “Джура”, Тернопіль:

— Ми на Київському ярмарку вперше. Презентували кілька нових книжок. Зазвичай кожен форум приносить щось нове: зустрічі, знайомства, контакти... Найперше враження, якщо дивитися по відвідувачах, — нібито кияни мало читають. У нас у книгарнях значно людіше. Може, люди й не знали? Не було достатньої реклами на радіо, телебаченні тощо. На презентації до нас підійшла одна жіночка й покаржилася, що ледве встигла: про Київський ярмарок дізналася випадково — друзі чи то зі Львова, чи то з Тернополя зателефонували. Як може бути з боку організаторів такий легковажний підхід до справи? Хоч би в метро оголошували... Але ті, хто сюди дістався — зразу видно, що справжні читачі, а не випадкові відвідувачі: вони прийшли шукати хорошу українську книжку — художню, дитячу.

Нам київський ринок охопити важко — магазини тут не зацікавлені у співпраці. За три дні ніхто не підходив із пропозиціями. А читачі хотіли б бачити нашу книжку: щоб її можна було придбати не лише на форумах, а й у книгарні чи на базарі. Взяти хоча б нашу нову авторку Олесю Галич, її повість “Усі дороги ведуть до Риму” вийшла навесні — й у Тернополі дуже добре розходиться, вже й другу книжку до друку готуємо, але прикро, коли в столиці про неї так нічого й не дізнаються... Нині до смішного доходять: ми нашим постійним читачам нові книжки через спільних знайомих передаємо, бо в Києві їх ніде купити, а пошта тарифи підвищила.

Христина Воробів, “Видавництво Старого Лева”; Орест Стадник, Студія “Наголос”:

— Ми презентували п'ять новинок — ті, що й на Львівському форумі...

— Та аудіодиск “Пепі Довгапанчоха”.

— Що сподобалося — у Києві є помітне зацікавлення українською книжкою. Навіть російськомовні батьки купують дітям українські книжки. Проте інколи трапляється й таке: підходять і здивовано питають: “Как, у вас только по-украински?!” Цікаво (я особисто помітила це вперше), що люди почали звачати на оформлення книжок. Дехто купував наші видання не через зміст, а заради малюнків! І дуже радувало, коли люди підходили й казали: “Нарешті, третій том Мумітроліків! Ми чекали!”

ПО ОБИДВА БОКИ ЯТОК

Враження від книжкового ярмарку

Мені на “Книжковий світ” гріх скажитися: придбала кілька чудових книжок за приємно низькими цінами, дізналася, де в позаярмарковий час найдешевше купувати книжки, познайомилася з цікавими людьми, безкоштовно отримала двомісячний комплект “Друга читача” та свіже число “Книжника”, врешті-решт — зустрілася з давніми приятелями, з якими давно не бачилася, а тут раптом і перетнулися... Та все ж на душі лежав якийсь неприємний, тоскний осад: щось тут неправильно. Не так має відбуватися велике книжкове свято в столиці: не було ні відчуття свята, ні відчуття столиці.

Блукаєш майже порожньою залогою — тільки продавці та журналісти, інших відвідувачів мало. Люб'язні представники видавництв, усміхаючись, пропонують тобі рекламні буклети з анотаціями свіжих видань і візитівки, радо розповідають про ту чи іншу книжку, на яку ти тільки кинув оком... Під вечір їхні усмішки згаснуть. “Господи, що ж ми робитимемо, якщо й завтра буде стільки ж відвідувачів? Я за місце більше тисячі гривень заплатила, а ще тільки п'ять книжок продано”, — вигукує жіночка в одній із яток.

Ось декілька відгуків учасників ярмарку з обох боків яток.

Зоряна Лещинин, “Літопис”, Львів:

— Загалом я гарно поспілкувалася з читачами, але розчарована тим, що багато киян довго розпитують, але не можуть щось для себе вибрати. Це вибагливий смак чи перенасичення культурними подіями? Хоча, можливо, так і має бути — столиця... Нам прикро, коли люди відходять від нашої ятки розчаровані. Подвійно прикро, бо ми любимо наші книжки, пропонуємо читачам справді добрі видання, які нам самим дуже подобаються, — хочемо поділитися радістю від них. Дуже шкода, але з настороженістю ставляться до українських перекладів якогось тексту українською мовою. Ми готувалися до Київського ярмарку. Ось іще тепла книжка, аж пахне, кілька днів як із друкарні. “Хлопчик на літо” Югана Бар'єна — разом із фінським посольством готували презентацію. Тут приймали автора — він був уперше в Україні.

Валентина Кайдалова, видавництво “Веселка”, Київ:

— Краще ніж минулого року. Торік було менше людей. Але організація... Чай дуже дорогий — дві гривні пластяночка. І музику бажано було б так голосно не вмикати — неможливо з покупцями спілкуватися. Презентували дві книжки: “Яйце-райце” та “Українська абетка”. Найбільша приємність форуму — поспілкуватися з постійними читачами.

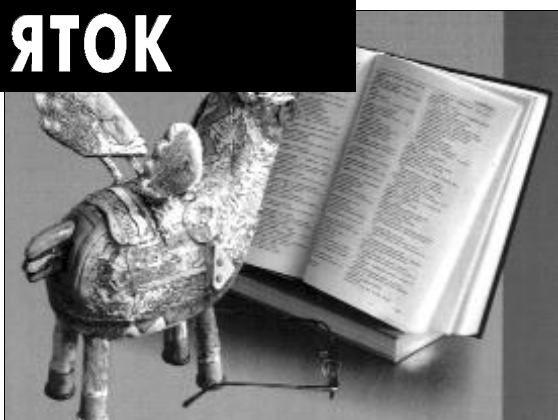
Олег Жупанський, “Юніверс”, Київ:

— Ярмарок, на жаль, у Києві, як завжди, убогий. І причина цього, як на мене, те, що протягом року в столиці робиться не один ярмарок, а кілька. Вважаю, краще мати один такий захід, але його слід готувати протягом року й не один рік привчати людей до цього заходу, виховавши інтерес і природний рефлекс, що такого числа такого місяця в Києві має бути Всеукраїнське Свято Книжки. Куди б не заманювали видавців, а видавці самі ПРАГНУЛИ приїхати, знаючи, що від цього ярмарку вони матимуть певний ефект. Зрештою, ми, як київське видавництво, хотіли б мати справжній Київський форум. Складається враження, що такі події вигідні тільки організаторам, бо вони мають від усього цього непоганий зиск.

ТІ, ХТО КУПУВАВ:

Олена Стельмах, поетка:

— Нарешті прийшов час хорошої української книжки! Моя подруга купила нову збірку віршів від “Старого Лева” на подарунок племінникові — а там такі малюнки!.. — тепер дарувати жаль, собі вирішила залишити. А головне, що книжку можна купити значно дешевше, ніж у крамниці чи навіть на “Петрівці”. Як завжди, радує можливість побачитися з авторами, взяти автограф і запитати про плани. Ми ось із подружками сходили на зустріч із Марією Матіос. А сама я брала участь у презентації “Сонячної Мальви”. Це альманах творів для дітей нашого літоб'єднання. В “Радосині” я десять років, і

сьогодні був один із найудаліших наших виступів. Приємно, що прийшло багато дітлашні, але й ті дорослі, що прийшли без дітей, усе одно купували альманах — на подарунок. Тобто, люди відчувають потребу в українській книжці — нарешті на неї є попит! Я слідувала за реакцією аудиторії на наші виступи — тішуся, що їм сподобалося. Це важливо — отже, вони і книжку прочитають, і на подібний захід захочуть прийти знову.

Наталка Позняк, поетка:

— Я була й у Львові. Львівський форум вважається найпотужнішим в Україні, а Київ — це ніби сонне царство. Я кілька разів була на таких: сидять видавці й нудяться. А сьогодні приємно вражена: і книжок багато, і людей. І книжки такі, що приємно взяти в руки. Шкода, що маю обмаль часу, аби все роздивитися — вдома маленька чекає.

Наталка, студентка:

— А мені хотілося б побачити видавництва з Сум, Чернігова, малознані видавництва з різних міст України. А то Київ і Львів, ну, ще Харків... Представленість видавництв — нікуди не годиться. Хоча гарних книжок багато — я всі гроші, що мала з собою, витратила.

Іван, студент:

— Я знайшов для себе багато книжок. Тут є гарні, рідкісні видання, без таких заходів їх треба довго шукати. Ніякої інформації не бачив. На ярмарок прийшов випадково — друзі загітували, тут наших, могилянців, багато...

Розпитувала
Зоя ЖУК

ДО ЮВІЛЕЮ

ІВАН ФРАНКО
БЕЗ КУПЮР

Наступного року святкуватимемо 150-ліття з дня народження Івана Яковича Франка. До цього ювілею видавництво “Коло” підготувало тритомник його творів. Презентація книжок відбулася в рамках VII Міжнародного книжкового ярмарку “Книжковий світ”.

Редактор видання Михайло Шалата розповів про його структуру. До першого тому увійшли поезії письменника — серед них і ті, яких у режимний час не друкували. У другому томі Іван Франко постає як прозаїк і драматург: тут розміщені кращі оповідання письменника, роман “Пережесні стежки”, драма “Украдене щастя”. У третьому томі зібрано його літературознавчі, публіцистичні та політологічні праці.

Уперше в українській видавничій практиці твори письменника і вченого друкуються без купюр. Здебільшого вони подаються за першодруками або за останньою прижиттєвою авторською публікацією із максимальним дотриманням мови поета. Видання адресоване учням, студентам, учителям, науковцям — усім, хто цікавиться творчою спадщиною Франка. Видавничі ціна — 135 грн.

Секретар редакційної колегії Євген Пшеничний розповів кумедну історію публікації оповідання “Пирого з черниціями”. У видавництві не знали, як правильно записати: “з черниціями” чи “з чорниціями”, тож Євген Пшеничний вирішив провести ціле науково-кулінарне дослідження. Він попросив свою дружину приготувати вареники (чого не зробиш заради науки!) з чорниціями (бо на Дрогобиччині вареники називають пирогоми). Та вийшла дивина: вони були твердими й не дуже смачними. А герой оповідання описував найулюбленішу страву навпаки: вареники “м'які, аж в роті тануть”. І тут дослідник вирішив поїхати на батьківщину митця, в села поблизу Дрогобича. Провісив невеличкого опитування, він дізнався, що черниціями у них називають ожину. А от з ожини вареники таки справді не лише смачні, а й ніжні.

Це дослідження допомогло зрозуміти очевидну річ: усе, що вийшло з-під пера Франка, довільно виправляти, змінювати й робити “зрозумілішим” не можна. Але цього, на жаль, не врахували видавці 50-томника Івана Франка, вони невміло виправляли письменника, через що й зустрічаються деякі недоречності: позиція замість опозиція, того замість того (прізвище японського генерала). “У тритомнику показано справжнього Франка, тут виправлено всі помилки попередніх франківських видань”, — запевнив Євген Пшеничний.

Ювілею українського Камеяра не обійшли увагою й інші видавництва. Зокрема у Львові готується п'ятитомна збірка апокрифів поета; науковці Інституту літератури НАН України пишуть книгу з детальним описом бібліотеки Франка, а Мирослав Мороз уже підготував бібліографічний покажчик письменника...

“Всі, хто читав Франка, німіли перед його талантом. Схоже, що найбільше оніміли наші можновладці, які напередодні ювілею не роблять жодних акцій для належної підготовки святкування”, — саркастично відзначив секретар редколегії видання.

Олеся ДЗИРА

АВТОРСЬКИЙ КОНЦЕРТ ЛЕОПОЛЬДА ЯЩЕНКА

Славетний "Гомін"

Надія Зяблюк

Марія Стеф'юк

ФОТОРЕПОРТАЖ

У першому відділенні етнографічний хор "Гомін" під диригуванням Валентини Команчук та самого автора виконував народні пісні в обробці Л. Ященка, а також його власні: "Веснянки", "Купальська ніч", "Козацька слава", "Гей, розіслався сивий туман"... Особливо гаряче сприйняли присутні "Золотистий туман". Це ж класичне українське танго! Надія Зяблюк (офіційно не коронована досі народна співачка) виконала солоспів. Порадували публіку молодіжний ансамбль "Коралі" (м. Вишгород) під керівництвом Лесі Потіцької і народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка Марія Стеф'юк.

Музичне свято продовжили Київський муніци-

27 листопада в Колонній залі ім. М. Лисенка Національної філармонії України відбувся авторський концерт лауреата Національної премії імені Т. Шевченка, композитора й музикознавця Леопольда Ященка "З любов'ю до пісні..."

Полум'яне слово Дмитра Павличка

пальний камерний хор "Хрещатик" (художний керівник і диригент Лариса

Бухонська), оркестр народної та популярної музики Національної радіоком-

панії України з хором імені П. Майбороди (художній керівник і головний диригент — народний артист України Віктор Скоромний), які виконували пісні на слова й музику Л. Ященка. Милували слухачів чарівним співом Мирослава Гаврилюк, Олександр Василенко, Олександр Аніщенко, Анжеліна Швачко. Найтепліше сприймали пісні Л. Ященка "Воскреси, Україно", "Останні квіти", "Квіти весни", "Де ви сьогодні, мої побратими", "Вставай, Україно!", "Марш Перемоги" та українське ліричне "Київське танго".

Навіть за відсутності широкої реклами зала була переповнена. Удостоїли своєю присутністю народні депута-

ти України Д. Павличко, В. Асадчий, І. Заєць та колишній народний депутат О. Шевченко. Як піднялися на сцену, їх тепло вітала публіка. Д. Павличко відзначив, що цього вечора в Палаці "Україна" розкошує попса, а народне мистецтво недоступне народу через проблеми з приміщенням. Де телебачення?! В Україні вже стільки присвоєно звань Ге-

роїв України тим, хто взагалі ніякого стосунку до України, окрім споживацького, не має. А Леопольд Ященко своєю творчістю, своїм життям і патріотизмом давно вже народом визнаний — Народний Герой України! Ця заява була підтримана бурхливо й одноставно.

Іван КОСИЧ
Фото Івана ПИЛИПЕНКА

МУЗИКА

Нещодавно у стінах Національної філармонії України відбувся авторський вечір із нагоди 50-річчя від дня народження видатного українського композитора, заслуженого діяча мистецтв України, лауреата державної премії імені Т. Шевченка Ігоря Щербакова. Серед присутніх у Колонній залі поряд із гомінкою студентською молоддю можна було побачити усміхнені обличчя митців і діячів української культури Євгена Станковича, Лесі Дичко, Ганни Гаврилець, Мар'яни Копиці, Ольги Бенч, Михайла Чемберджі, Олександра Биструшкіна...

Невпинна енергія Ігоря Щербакова, ідейна спрямованість і дієва рішучість надали його творчості різнобічного характеру. На диво, він у своєму житті вдало поєднав такі непрості й відповідальні види діяльності, як композиторська, музично-громадська та педагогічна. Так, уже шостий рік поспіль митець є головою Київської організації Національної спілки композиторів України. Завдяки йому з'явилися на світ такі великі проекти, як "Міжнародний Форум музики молодих", "Музичні прем'єри сезону". Ігоря Щербакова люблять і поважають колеги, його просто обожають учні, що з кожним роком поповнюють своїми творчими здобутками духовну спадщину українського народу.

Яскравий особистий магнетизм Ігоря Щербакова й неповторність мислення повною мірою виражені у вагомому творчому доробку композитора, де поряд із такими творами, як дитяча опера на дві дії "Пастка для відьми" та опера-ораторія в дев'яти частинах "Тарас. Зоряна колицева", — музика до понад двадцяти драматичних вистав, де оркестрові твори — симфоніста для великого симфонічного оркестру, два фортепіанні концерти, п'ять камерних симфоній тощо — межують із хоровими кантатами, камерно-

«НЕ ЗАБУВАЄМО ПРО ВІЧНІСТЬ...»

інструментальними п'єсами, музикою для дітей.

Творчий стиль композитора відзначений високою духовністю, яскравістю образно-інтонаційного мислення, медитативністю вислову, вишуканістю оркестрової палітри. Його музика захоплює аудиторію своєю особливою здатністю до передачі найпотемніших думок і переживань людини, тонкого відображення її внутрішнього світу.

Твір "Покаянний стих" (1989) Ігоря Щербакова, що прозвучав у виконанні молодого скрипаля Тараса Яропуца в супроводі Державного камерного ансамблю "Київські солісти", — яскравий приклад розкриття одвічної теми Людини і Світу. Одразу по написанні автор тримав за що композицію І-шу премію на фестивалі "Композиторська молодь України". Нині "Покаянний стих" виконують кращі солісти й оркестри України, Росії, Польщі, Швейцарії, Німеччини. Сам композитор так згадує свою роботу над цим твором у книзі Г. Конькової: "Коли я писав "Покаянний стих", то розкриття інтелектуально-духовного йшло через пошук взаємодії давніх шарів духовної музики — псалмодії — і сучасних технічних засобів, їх взаємопроникнення, співвідношення, взаємовпливу. Саме це мало б відкрити для слухача завісу тайнства музичного дійства. Завжди відлік мусить йти від вічності — тільки тоді і творчість, і життя мають сенс".

Як органічне продовження ностальгійного настрою, викликаного тонким і чутливим звучанням попереднього твору, пролунала а сарелла поема "Богородице, Діво, радуйся!" (1998), а також кантата на вірші Ліни Костенко в шести частинах "Ознака Вічності" (1998) у виконанні Муніципального камерного хору "Хрещатик", який уже давно

плідно співпрацює з українським сучасним композитором. "У Донецьку ми співали "Богородице, Діво, радуйся!" в оперному театрі, — пригадає головний диригент та художній керівник хору Лариса Бухонська. — Розтанули останні звуки хору, і в повислій тиші... зал зривався гучними оплесками. Ось така, вражаюча реакція на музику Ігоря Щербакова, на особливий стан духовності, який вона несе".

Щодо кантати композитора на вірші Ліни Костенко, то варто відзначити, що митець упродовж багаторічної творчої діяльності неодноразово звертався до творів видатної поетеси (кантати "Зима", "Ознака вічності"), чаруюча лірика яких природно вилилася в барвистих звуках музики.

Життєствердним струменем "увірвалося" в зал звучання відомого концерту для фортепіано з оркестром (1997) у виконанні яскравого піаніста, незмінного інтерпретатора творів Ігоря Щербакова Йожефа Єрміна та Національного ансамблю солістів "Київська камерата" на чолі з диригентом Валерієм Матюхіним. Палкий порив, розпач, дієва сила, якими пройнята музика цього прекрасного твору, ніби розтанули у м'якому ніжному звучанні П'ятої камерної симфонії (2002) під загадковою німецькою назвою "Warum?"

Завершенням вечора, яскравим його фіналом став новостворений твір Ігоря Щербакова для дитячого та змішаного хорів у супроводі оркестру "Ave Maria". Таке звернення до досить популярного тексту, на який писали свої арії великі композитори минулих часів — серед них Й.-С. Бах, Ф. Шуберт, — не є своєрідною даниною традиції. "Ave Maria" Ігоря Щербакова — це монументальний твір, свого роду гімн на славу Господеві,

людській вірі та непереборній красі й силі музики. "Вважаю, що людина — дуже тендітне створіння, — стверджує композитор, — і коли стикається із вічністю, виникає трагедійне відчуття. Може, в окремих творах і я теж доторкнувся до Вічності. Ми не забуваємо про вічність, а Бог не забуває про нас..."

Олександра ТИМОЩУК

ЧЕСНА ДОРОГА ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА

Закінчення. Початок на с. 13

норвезької, німецької, білоруської, я — з литовської, латвійської, словацької, чеської... Одне одного читаємо, перечитуємо, надихаємося...

— *А Чубинський?*

— Мабуть, саме завдяки їй, Галині Кирпі, з'явився в мене захоплення її великим земляком, поетом, перекладачем, актором, знаменитим ученим Павлом Платоновичем Чубинським. Ще тоді, як познайомився з нею, став досліджувати його. Згодом і Вас зустрів на життєвій дорозі, такого ж зацікавленого родом Чубинських (із правнуком Павла Платоновича Володимиром Вас навіть поєднувала хорова капела Київського політехнічного). Тоді ми з Вами й написали кіносценарій фільму “Рід”, який і досі іноді з'являється на екранах наших телевізорів. А ще ми працювали з Вами у Республіканській ювілейній комісії, яку я очолював, і провели цілу низку добрих заходів на відзначення першого ювілею Чубинського — 150-річчя від дня його народження. Брالی участь у різноманітних проблемних “круглих столах”, конференціях, вечорах, пов'язаних із увічненням пам'яті великого апостола нашої духовності. Я видав “Сопілку” Павлуся, а Ви (разом із дружиною Тетяною Кучинською) — спогади про Володю і його твори... На превеликий жаль, і досі нам не вдалося добитися реставрації садиби Чубинського, створення там Національного фольклорно-етнографічного меморіалу, щоб підключити його до Великого Шляху України. Не вдалося домогтися видання його праць, встановлення в нашій столиці пам'ятника авторів національного історичного славня, одному з фундаторів української академічної традиції.

— *Своєрідним пам'ятником йому буде Ваша книга “Павло Чубинський”, яка нещодавно побачила світ. Над нею Ви працювали...*

— ... з Божою поміччю та сприянням побратимів, і Вас у тому числі, близько тридцять років.

— *А постійна Ваша творча робота — це поезія. Шанувальникам образного слова відомі Ваші “Отава”, “Межиріч”, “Золоті струни”, “Сад”, “Рось”, “Доброю любов'ю”, “Неопалима колиска”, “Брама”, “Родень”, “Наші стежки додому”, “Батиха”, “Навистка”, “П'яте-*

Стежками України

рик”... Привертають увагу книги, названі за певними топонімами...

— Це рідні мені топоніми. Родень (як на мене, духовний центр нашої держави ще он у які глибокі віки!), Батиха (плесо на Старій Росі, яка, за народними переказами, не скорилася ханові Батієві), Навистка (на цьому кутку народився мій батько), Огрудок (свідок і жертва геноциду в тридцятих). Саме за цими топонімами й називається моя тетралогія... “Огрудок” іще чекає нагоди показатися на світ Божий. Та й, зрештою, більшості моїх поетичних творів іще не видано... Раніше — тому, що я був, як тоді казали, “непробитий”. Тепер — неплатоспроможний... Звичайно, хочеться, щоб твої болі-думи знали люди. Адже ти в цих болях-думах набрався досвіду, який пригодилося б комусь. Тим паче, поетичне думання — твоя постійна готовність мислити, творити, жити.

— *Але ж Ви працюєте не лише в жанрі поезії. Он вийшла згадувана повість “Камінь-дерево”, три повісті під спільною назвою “Вишневий острів”, велика збірка казок, притч та оповідок “Летюча ящірка”...*

— ... а ще підготовлено до друку “Мої казки”, розмову з дитиною про красу рідної землі “Рідні краєвиди”, збірку новел “Вогонь”, кіносценарій “Зозуля на калині”, літературознавчу книгу “Добре слово”, мистецтвознавчу “При світлі пісні”, ще — педагогічні роздуми, екологічні, ще — фотокнигу про письменників і т. ін.

— *Усім відомі Ваші глибокі дослідження з проблем розбудови національної школи, що друкувалися в пресі (а найбільше — у Вашій чудовій газеті “Жива вода”, яку видавали Ви дванадцять літ) у вісімдесятих-дев'яностих. Чи не збираєтесь видати їх окремою книгою?*

— І мрію, і збираюсь... Але цього сьогодні замало.

— *І Ваші дослідження про рід Симириків, Кирила Стеценка, Су-*

хомлинського, Чюрльоніса, Баранускаса, Шімоніса... Скажіть кілька слів і про свої переклади...

— Є чимало готових, але й готую нові. Побачили світ два видання “Словацьких народних казок”, повість чеської письменниці Алені Сантарової “Од вівторка до суботи”, з литовської — класична поема Крістіянонаса Донелайтіса “Літа”, романи Вітаутаса Бубніса “Час долі” і Вінцаса Міколайтиса-Путінаса “Повстанці”, антологія литовської поезії (упорядкування разом із Міколасом Карчяускасом), збірка “Мій янтарик” Мартінаса Вайнілайтіса... Готується до видання “Чарівний перстень” (87 литовських народних казок), чотиритомна пригодницька повість Вітаутаса Рачіцкаса, казки Авіжюса, Межелайтіса, Жемайте, Ліняускаса...

— *Ми з Вами нещодавно побували на п'ятнадцятирічному ювілейному Товаристві литовської культури імені Майроніса, де Вас вшанували як одного з творців цього товариства. Що Вам там найбільше сподобалося?*

— Литовський дух цього свята. Пісні, танці, активна молодь, національні строї, спів чудової відомої співачки Рутявейде, яка приїхала з Вільнюса спеціально на цю фієсту. А ще сподобалося мені гасло над сцену: “Ми народилися литовцями, литовцями маємо й бути”. От якби наше кредо було: “Ми народилися українцями, українцями маємо й бути”, то в нас було б усе своє — і держава, й культура, й економіка, і не роздирали б нас бозна-звідки взяті проблеми й проблеми.

— *Очевидно, тому Ви й не забуваєте ще плекати нашу молоду зміну. Ось уже чотирнадцять років ведемо найпотужнішу в країні студію — літературне об'єднання “Радосинь”, із якої вже вийшло 62 члени Національної спілки письменників України.*

— Я пам'ятаю, як важко було мені пробиватися через терни... Отож і хочу допомогти молодим, щоб вони не марнували свого часу й нервів на пусте. Справжній талант, на жаль, незахищений. І наш обов'язок допомогти йому не зламатися, вистояти й досягти свого зросту й сили... Справді, чимало вже ми зробили з радосинцями. Видали понад триста видань. Останнім часом — антологію “Радосинь” (твори 173 авторів), альманах “Сонячна Мальвія” (радосинці — дітям), у якому вміщено близько 700 творів 115 авторів. Готуються нові альманахи, збірники, книжки. Ви бачили самі, яка талановита молодь приходить на наші заняття. Тож і радіє душа. І хочеться працювати. Хочеться жити. Бо ж попереду ще багато роботи.

— *Дякую Вам за розмову, за увагу. Тепер...*

— Тепер, як кажуть альпіністи, через терни — до вершин.

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: «ІМПЕРІЯ РОЗВАЛИЛАСЬ У КРИТИЧНІЙ ТОЧЦІ ТИСКУ НАЦІОНАЛЬНОГО»

ДАТА

30 листопада народному артистові України, лауреату Національної премії імені Т. Г. Шевченка Назарію Яремчуку виповнилося 54... Щороку в день його народження представники буковинської громадськості, друзі, колеги-митці приходять на Чернівецьке кладовище, щоб ушанувати пам'ять покійного.

До біт-групи, яку 1966 року створив у Вижниці нині народний артист України Левко Дутківський, молодий здібний співак-початківець Назарій Яремчук прийшов цілком випадково в листопаді 1969 року. За порадою завідувачки Рівнянського клубу його запросили на прослуховування до Вижниці. Коли він заспівав “Дивлюсь я на небо”, всіх вразив дивовижно дзвінкий і чистий голос майбутнього артиста.

На той час аматорський колектив грав у клубі на танцях переважно закордонні пісні в новому музичному стилі біт-біт і користувався величезною популярністю серед місцевої молоді, а завдяки виступу на місцевому телебаченні вже здобув із пісню Левка Дутківського “Сніжинки падають” свій перший успіх. Пісня, яку тоді виконав нині народний артист України Василь Зінкевич, була не просто популярною, а виявилася доленосною, бо підказала для біт-групи назву — “Смерічка” й суттєво вплинула на майбутній творчий шлях молодих музикантів. Після першого публічного виступу “Смерічки” на сцені Чернівецької обласної філармонії 1970 року, під час якого В. Зінкевич і Н. Яремчук уперше виконали пісню Володимира Івасюка “Червона рута”, колектив став відомим далеко за межами області. Самодіяльний колектив із Вижниці яскраво вирізнявся оригінальною манерою виконання навіть серед інших подібних професійних колективів в Україні.

Проте, незважаючи на шалену популярність “Смерічки”, Яремчук був надто сором'язливим, невпевненим у тому, що робить, і дуже чутливим до кожної поради. Пам'ятаю, як під час одного з офіційних концертів у приміщенні муздрамтеатру допитливий Яремчук, шукаючи поради в метрів акторської майстерності щодо сценічного образу пісні та виконавської манери взагалі, підкрив серця народних артистів України Галини Янушевич та Петра Міхневича. Поважні митці були вражені серйозністю й небадужістю початківця у ставленні до професії співака, до слова, творчості, мистецтва взагалі.

Як глибоко національний співак, Назарій Яремчук ніколи не втрачав гідності українця, не міняв її ні на гроші, ні на будь-які звання та привілеї, які за комуністичної доби щедро роздавалися митцям послужливим, згорбленим у покорі. Не таємниця, що тоді було престижно виступати на Центральному телебаченні в Москві. Вважалося, якщо співака покажуть по ЦТ, то в Києві на нього вже інакше дивляться. Він уже “свій”. Та в Назарія не така натура, він не оббивав московських порогів і не випрошував блага “засвітитися на всесередньому каналі”. Хоча його не раз за-

манювали російськими піснями, обіцяючи всесвітню славу, престижні гастролі й великі гроші.

Володимир Івасюк, Василь Зінкевич і наймолодший, Назарій Яремчук, — саме вони на зламі тисячоліть відкрили нову сторінку нашої пісенної творчості. Увібравши народні інтонації, дали українській пісні ширші й пружніші крила, позбавили її отої заскорузлості, яку сповідувала злякана душа чиновників від культури, та, певною мірою, і самі митці “совєтського режиму”. Його пісня стала народжувати радість і гнів, доброту й відчуття людської гідності... Та ще забилися в цих піснях струна українського ества, якої не сплутаєш ні з чим...

Коли нарешті Україна стала незалежною, він увесь світився й мало не крізь сльози зізнався В. Крищенку: “Заради цього я живу!” І це була щира правда.

Перебіг подій початку 1990-х спонукав Назарія Яремчука до вивчення історії України. У своїх історичних розвідках він хотів з'ясувати: а що ж було?

І як колись у юності, сокровенні думки Назарія довірів знову своєму щоденнику: “Імперія розвалилася у критичній точці тиску національного. (...) З'явилися незалежні держави — еволюційним шляхом, відносно без краплі крові. І тут — вакуум у душах людей.

Центральна і Східна, Південна Україна були духовно понижені, з настільки уніфікованою психікою протягом століть, психікою меншовартості хохля, малороса, з безмежно перемішаним населенням і утвердженням образу радянської людини. На заході України цей вакуум почав наповнюватися тим, що віками заборонялось, але жило в серцях і душах мислячих людей. Свіжим вітром стало відродження історії, релігії, культури, мистецтва, заборонених раніше справжніх традицій. Розпочалося відновлення в пам'яті народу сотень справжніх національних героїв, величких імен. Тому сьогодні нам необхідно проаналізувати все це і усвідомити, куди йти, що робити і як віднайти себе, повірити в себе, щоб знову не заблудити на перехрестях третього тисячоліття”.

Його перепоповнена емоціями натура в перші роки незалежності намагалася збагнути історичні процеси в Україні, щоб потім втілювати свої роздуми й переживання в пісенні образи. Але, на жаль, не судилося...

Марія ВИШНЕВСЬКА

Письменницька родина

Розмову вів
Сергій ЦУШКО

— *Дмитре Семеновичу, з чого б Ви хотіли почати нашу розмову?*

— Із того священного куточка України, в якому я мав щастя народитися. Адже його я можу знайти на будь-якій географічній карті. Лише поглядом униз по Дніпру до того місця, де в нього впадає Рось, а потім трохи вгору по Росі до того місця, де в неї впадає Росава. Ось там, де Росава впадає в Рось, — там і розкинулося межі річками моє рідне село Межиріч. У ньому я народився, у ньому вчився, пас кіз, збирав колоски на колгоспному полі, допомагав матері копати буряки, випускав стінні та світлові газети, ходив на етюди й по рибу (з вудочками). У ньому зростав, відчуваючи невидимі, але міцні ниті людських взаємин із односельцями, з усією давньою й сьогочасною його історією. Я пишався, що в моєму селі двічі побував Тарас Шевченко й намалював знаменитий етюд “У Межиріч”; ось і ясен його імені, під яким він сидів, чекаючи на зустріч із графом Парчевським... Що наш Гаврило Пустовийт став знаменитим художником, навіть Івана Франка ілюстрував. Він із Олександром Довженком приятелював. Кажуть, Довженко чи не першому йому свою “Зачаровану Десну” читав. На колишній садибі графа Парчевського перед війною поставили двоповерхову муровану школу. Після війни я в ній навчався. Шоранку проходив проз ясен Шевченка — великий, гордий красень, який благословляв мене на добрі справи. У нас була гарна й працююча школа... Із часом я дізнався про поселення пізнього палеоліту, яке розкопали біля Млинів на садибі Захарка Новицького, тепер так зване поселення мисливців на мамонтів. Разом із Петром Засенком і монгольським поетом Жагдалом Лхагвою побував на глибині тисячоліть (на розкопці), гомоніли там зі знаменитим дослідником, академіком Іваном Григоровичем Підоплічком, який мріяв на тому місці побудувати прекрасний музей... Межирічці й досі мріють. А тоді я дізнався, що село моє відоме з часів Київської доби як літописний Товарів, у якому на моїй улюбленій Росі наші звияжці здобували славні перемоги. От, скажімо, напровесні 1191 року князь Гліб заскочив половців біля Товарава на Росі й отримав над нападниками звиягу...

Тепер я пишаюся, що з мого села вийшло чотири письменники: відомий славний перекладач із романо-германських мов Євген Попович, поетеса й перекладачка з грузинської та іспанської Світлана Жолоб, поет і художник Олександр Стельмашенко і Ваш співрозмовник. А ще ж чудовий графік Гаврило Пустовийт.

Певнитися мені, що саме в цьому історичному гніздіві зростав, формувався й я, бо в усі часи погляд мій був звернений сюди, мов до якогось духовного й морального компаса. А він і насправді був. Як у

давніх римлян була гора Пантелік, за якою вони звиряли свої орієнтири і дбали, щоб ніхто не збив їх із Пантелику, так у нас була Тарасова гора — зовсім поруч, — куди ми ходили пішки й звиряли свої серця. І дбали також (усе свідоме життя!), щоб ніхто не збив нас із прарідного вектора — Тарасової гори.

— *Певно ж, і домашнє вознище притягало.*

— Безперечно. І притягало, й спонукало, і правило. Ось розповім одну давню пригоду. Був я студентом педагогічного інституту. Наближалися новорічні святки, як у нас кажуть. Кортіло поїхати додому. Але за що? Та й із чим? Дістав я шмат полотна, збив підрамник, натягнув на нього те полотно (олійні фарби в мене завжди були), намалював портрет Зої Космодем'янської, сів на приміський потяг і гей! — шукати якоїсь школи. Пошастило: натрапив на школу, піонерська дружина якої носила ім'я Зої Космодем'янської. З радістю в мене купили той портрет. Я мершій у гуртожиток. Приятель Микола Заїка, з яким ми разом варили борщі, допоміг мені вистояти довгі черги до борошна, макаронів, скупитися. Напакував я старовин-

йому вистояти в найстрашніші і найнестерпніші часи. Він читав сам і нас, дітей (у мене три сестри — Валя, Надя, Оля), захоплював читанням. Не привчав, а захоплював. Часто розповідав нам те, що читав раніше, аж до дитинства. Про письменників говорив, мов про своїх приятелів. За моїх шкільних літ він перечитав усю шкільну й сільську бібліотеку. Жадав ще. А тут Євген Попович навчався в Канівській педшколі, на вихідні приходив додому й приносив для своїх братів (Миколи й Анатолія) книжки з районної чи міської бібліотеки. Коли батько про це дізнався, то став просити, щоб я в них брав бодай на ніч ті книжки. А з одним із тих братів, Анатолієм, ми були однокласники й приятелювали. На якийсь день він давав ту чи ту книжку й мені. Батько її встигав прочитати, коли я спав...

Що ж до мого писання, то він спочатку його ніби й не сприймав. А згодом, було, як зустрічаємося, то старався щось таке з життя розповісти, що, може, пригодилося б мені, наштотхнуло на

на виробництво. Пролежала вона тридцять із гаком років і таки побачила світ — за редакцією того ж таки (жаль тільки, що покійного) Григора Тютюнника і в художньому оформленні того ж таки (жаль тільки, що покійного) Григорія Гаркуші. Книжка нарешті перемогла тих, хто тимчасово був над нею. Тепер їй немає спини. І певний я, що вона ще багатьом пригодиться в дорозі.

У світі цьому забагато перестановок. То ті вгорі, а ті внизу, то навики — низи стають горою, а гора вже й сахається глянути вгору...

Десь кудись і мене не пускали, збивали з нашого пантелику... А тепер збивачів і немає (принаймні на моїй чи нашій ший), а я їду. Ми йдемо. І рідний пантелік нам править за орієнтир.

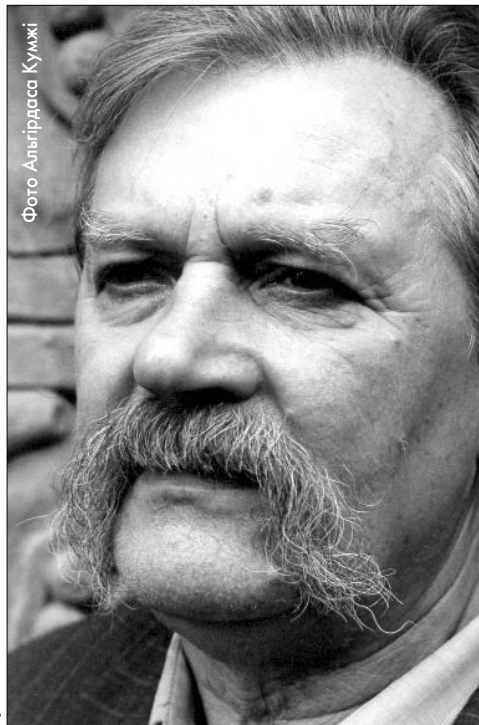

Фото Анатолія Кузьми

30 листопада відомому письменникові, досліднику й громадському діячеві Дмитру ЧЕРЕДНИЧЕНКУ виповнюється 70 років. Ми попросили його колегу по перу Сергія Цушка провести з ювіляром довірливу розмову про перейдений шлях.

ЧЕСНА ДОРОГА ДМИТРА ЧЕРЕДНИЧЕНКА

ний чемодан і поїхав додому. І от слухайте. Від станції йшов пішки цілий день, надвечір заходжу в хату, розкриваю чемодана, виймаю трикілограмовий кульок борошна і подаю його татові. А він мені: “Де ти гроші взяв?” — “Беріть, тоді розповім”. — “Я тебе питаю, де ти гроші взяв?”

Стоїмо посеред хати: тато на одній нозі по той бік чемодана, а по цей бік, тримаю борошно й розповідаю: так і так, дістав шмат полотна, збив підрамник, намалював олійними фарбами... “А-а, зароблене — давай...”

Отакий був мій життєвий компас із самого малечку.

— *Можє, батько й спрямував Ваші зацікавлення?*

— Якоюсь мірою — так. Він був заповзятий читач. Мабуть, саме пристрасть до читання допомогла

якісь задуми чи принаймні послужило уроком. Особливо коли побачив, що література — це не забавки для мене, коли помітив, як наді мною стали чигати круки, коли сам почав розпізнавати стукачів, які бозна-звідки занаділися до його хати, аби лише розвідати щось про мене... Не одного з них він просто виганяв із хати...

Особливо дивувався, як почув, що на партбюро розглядали мою справу за те, що я потиснув руку Ліні Костенко (Був такий факт! Але знали б вони, що ми з Ліною Василівною і ще з кимось через кілька днів після пожежі у Видубичах пробіралися вночі до храму, аби побачити, що ж там спалили негідники!...). “Та їй треба в ноги кланятися!” — казав він. Твори Ліни Костенко він добре знав. Знав і багатьох моїх побратимів. І багато хто знав його.

Отож, як бачите, якоюсь мірою і спрямовував він мою творчу й людську лінію. Він був мудрий і правдивий чоловік, який відав, що діється в світі. Із ним було любо й легко гомоніти на будь-яку тему... Коли мені іноді вдавалося почитати йому вірші, він затримував свою увагу на тих, що “зачепили за живе, зворушили душу”, і тоді казав: “Оце воно... Оце наше...” Ну, скажіть, будь ласка, чим це не компас. Особливо пильнував у мені правдиву життєву позицію...

— *Чи не важко було Вам їти, маючи таку позицію?*

— Але ж та важкість гартувала, упевнювала й переконувала у своїй правоті. От, скажімо, заборонили друкувати мою повість “Камінь-дерево”, уже готову до здачі

— *Здається, й у Вашій віршій є цей мотив.*

— Атож.

БІГЛИ ОДНІ

*Бігли одні гукали
— Дядьку бігаймо із нами
— Що ж коли вам не терпиться
бігайте але без мене*

*Смикали інші за полу
— Можє б до нас приєднався
в нас така певна дорога...
А я собі йшов як умів
і ні на кого не озирався*

*Тяжко було на ноги
Мулько було на плечі
Кожен до себе хотів заєднати
аби піднихав їм підводу*

*Скільки мене обганяло
спритних наївних лукавих
усяких усяких*

*Аж ось на якімсь перегоні
в заламах шляхів і доріг
вони доганяють мене
А не я їх*

*А я собі йду як умію
І ні на кого не озираюся*

— *Дякую. Дуже чітко... Як у всякій дорозі, і в життєвій також, є свої орієнтири в кожній, мабуть, людині. І в Вас?*

— І в мене. Найперше — наші класики. Саме вони плекали в нас національну гордість і самодостатність. Саме вони підказували нам — не терпіти чужоземного поневолення й боротися за національну незалежність. Треба було тільки

вміти читати класику. І сьогодні годилося б її знову прочитати й збагнути її справжню суть, не затуманену всякими чужинськими догмами. Адже й Микола Джеря, й Марко Гуца, й Бенедьо Синиця — це справжні національні герої, які боролися проти чужоземних поневолювачів і відстоювали національні права й свободи. На жаль, ми не спромоглися й досі потрактувати “Наталки Полтавки” Івана Котляревського, бо все боялися виділити в ній національне й засудити чуже, осоружне. А образи в ній просто-таки символічні! Думаю, що пора вже посправжньому гідно й високо оцінити значення й наших титанів Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки в націєтворчих змаганнях. І всіх наших великих і рідних маємо прочитати, нарешті, як гідні сини славних батьків.

— *А коли говорити про сучасників?*

— І серед сучасників бачу надійні орієнтири. Ось вони: Павло Тичина, його поезії, яких немає в шкільній програмі. Коли я був у десятому класі, вчитель Яків Степанович Барабоха дав мені почитати перший том його творів. І більше я з Тичиною не розлучався. Максим Рильський. Поталанило мені від його Інституту (тоді мистецтвознавства й етнографії) ще студентом побувати в Першій українській антропологічній експедиції під орудою чудового науковця Василя Дяченка. А потім цілу зиму проявляти експедиційні фотоматеріали. І щодня бачити Його, Тадейовича, чути його мову, розуміти його велич, відчувати полум'яну рідність його і несхитність... Андрій Малишко, цей залюблений у рідну Україну буран почуттів, що сповідував золоте правило: “Поезія — це діло совісне”. Олесь Гончар, який був оберегом нашого письменства. А коли я створив буквар “Материнка”, то він на найвищому рівні відстоював необхідність його видання. Дмитро Білоус. І його славетна студія при видавництві “Молодь”. Петро Засенко й Григорій Тютюнник, Микола Вінграновський і Микола Лукаш, Ліна Костенко й Василь Симоненко, Василь Діденко й Віктор Близнець, Григорій Кочур і Дмитро Паламарчук, Валерій Шевчук і Сергій Плалінда, Юрій Хорунжий і Юрій Мушкетик, Василь Стус і Євген Гуцало, Іван Дзюба й Віль Гримич, Євген Сверстюк і Анатолій Потрібний, Дмитро Павличко й Роман Лубківський, Борис Нечерда й Василь Голобородько, Дмитро Онкович і Павло Мовчан, Іван Драч і Григорій Білоус, Володимир Лучук і Оксана Сенатович, Микола Литвин і Леонід Коваленко, Любова Голота і Євгенія Горева, Ростислав Доценко й Андрій Содомора, Володимир Підпалий і Михайло Клименко, Михайло Москаленко, Роман Кудлик і Юрій Коваль...

— *А ближче до своєї долі?*

— Найближче — Галина Кирпа. Бо з нею ми були разом завжди — і в спеку, і в дощ, і в радості, й у біді, і в думанні, і в роботі...

— *Із нею Ви й устигли багато зробити для України...*

— Чимало. Насамперед це — перші шкільні підручники незалежної України. Наші спільні читанки: “Ластівка”, “Біла хата”, “Писанка”, “Зелена неділя”. Мій буквар “Материнка”, а її підручники з етики для першого, другого, третього й четвертого класів “Андрійкова книжка” (у співавторстві). Ще ми разом підготували тритомну хрестоматію для дошкілля “Український садочок”, багатотомну поетичну антологію української діаспори “Листок з вирію”... А найбільше “змагаємось” у перекладацтві. Вона — зі шведської, данської,

Продовження на с. 14

Андрій Малишко і Дмитро Чередниченко

Закінчення. Поч. на с. 5

У цьому сенсі, дякуючи ініціативам Де Розі, український напрямок в Італії отримав величезний інноваційний імпульс. Завдяки цьому конгресу, завдяки роботі, яка нас звела з присутніми тут генеральним секретарем Інституту, істориком-медієвістом проф. Джорджо Кракко, його ученицею Франческою Ломастро, членом наукової ради Інституту Томмазо Руджері, сформувалася робоча група, яка працює в кліматі вкрай незвичної для сьогоднішнього солідарності. На недавніх наших зустрічах було прийнято рішення продовжити й поглибити студії в цьому Інституті над Україною і над Центральною-Східною Європою. Ось тому Віченца — місто Андреа Палладіо, одного з найбільших архітекторів світу, центр італійського золотопромишництва (кажуть, що у Віченці золоті пилки розсіяні в повітрі), — завдяки Де Розі та його наступникам і послідовникам стає нині центром зустрічі культур і нових ініціатив у європейському масштабі.

Досвід побудови італійської українистики довів, що цей досвід можна було б поширити й на весь європейський ареал. Говорячи про європейське майбутнє України, не маємо забувати, що *євроінтеграція починається з інтеграції інтелектуальної*. Історія співпраці з Віченцо довела, що це є простір великих перспектив. І йдеться не лише про наукову співпрацю, а про різні форми культурного обміну. Наприклад, Франческа Ломастро, разом із Центром італійської культури в Києві та Посольством України в Італії, нещодавно зробила чудову виставку українського живопису кінця XIX—початку XX ст. Франческа є також головою Асоціації *“Il Ponte — Міст”*, яка займається чорнобильськими дітьми. Це, власне, і є та ідеальна форма співпраці, яка засвідчує, що культурні межі Європи значно ширші від її кордонів політичних і, більш того, доводять, що, власне, розширення культурних кордонів стає однією з ключових передумов політичної інтеграції.

Презентація проходить у стінах університету “Києво-Могилянська академія”, — і це теж символічний факт, оскільки саме давня й модерна Могилянська академія і є одним з основних інтелектуальних моторів євроінтеграційної стратегії України. Тому хочу також підкреслити, що й з українського боку — і, можливо, саме на ґрунті Могилянки, — необхідно було б підсилити й розширити розвиток італійських студій. Італія є вкрай продуктивним простором для інтелектуального руху України на Захід, — простором, в якому традиція українистики має свою давню й глибоку історію.

Свого часу проф. Де Роза висловив дивну думку: вже одним фактом Голодомору Україна заслужила своє право бути в колі європей-

ських держав. Чому? Тому що Україна є державою, народом, який зазнав найтяжчих у XX столітті людських, культурних і матеріальних втрат через смертельну сутичку на своїй території двох найстрашніших в історії тоталітарних систем.

Свідомість геноциду — це тест нації на її моральну присутність у світі. Якщо мертві, яким ми любимо, перестають бути живими, тоді живі стають мертвими.

В Єрусалимі, трагічному меморіалі Яд-Вашем, перше, що ви чуєте, входячи, — це імена убитих дітей. Темний купол музею, по ньому розкидані зірки. Кожна зірка — дитина, загублена в пеклі Голокосту. І голос диктора називає ім'я дитини, її вік, місто, з якого та дитина походила. І вас огортає дивне відчуття. Ви не знаєте тієї нещасної дитини, ви не були свідками трагедії, яку пережила та дитина і її рідні. Але ви причетні до цієї біди. Вона болить вам пам'яттю нащадків тих безневинних жертв, — нащадків, які не забули жодного імені, які збирають,

права переписувати історію, у тому числі її радянський період”. Відповідно йшли розмови про “вражаючі підсумки індустріалізації країни”, про “економічну могутність СРСР” тощо, — і далі по колу — інфернальному колу історії. Незрозуміло тільки, як при такій “могутності” СРСР розпався, мов перетрухлий хлів.

Розпастися — розпався, але ці самі особи продовжують вершити долю нашої з вами країни.

Розумієш відтак, що далеко не карикатурною, а цілком серйозною емблемою пострадянського суспільства є колекція матрьошок, яка незмінно продається на Андріївському узвозі, а в російській версії — на московському Арбаті: з великої ляльки Сталіна виходять менші ляльки Хрущова і Горбачова, Єльцина і Путіна. А їхнє дешеве лаковане нутро ховає в собі Кравчука з Кучмою. Хто наступний? Претендентів чимало. Такий собі кітчевий політичний “хорор” пострадянської дійсності, що ніяк не хоче закін-

ГОЛОДОМОР: ЧОРНА КНИГА КОМУНІЗМУ В УКРАЇНІ

підтинку до підтинку, скорботний Меморіал Пам'яті, в якому кожен може оплатити своїх — і не своїх — загиблих. Ви пройдете Алеєю Праведників — там теж нікого не забуто. Лишень поглянути на ці розгорнуті під подихом близької пустелі кам'яні стели — імена, імена людей, які рятували інших людей. Серед них також — безліч імен українців. Тому й виходиш із Яд-Вашему людиною, чий внутрішній опір до насильства гартованіший і необоротніший завдяки почуттям солідарності й справедливості, що стають у такий спосіб найбільшим невидимим меморіалом неминущої Пам'яті.

Але потім увімкнеш українське радіо — і чуєш від політиків, що сидять у парламенті, комуністів — не просто, а “прогресивних” — соціалістів, — що й Голодомору ніякого не було, а так, невеличка засуха. Словом, “уся сукупність архівних матеріалів не дає підстав вважати, що трагедія 1932—1933 років була заздалегідь спланованою антиукраїнською акцією, голодом-етноцидом чи голодомором”, — так заявляла фракція комуністів у Верховній Раді України у зв'язку з 70-ою річницею Голодомору. Поминання померлих називалося “антикомуністичними шабашами” (“Голос України”, 11.02.2003). Виявляється, в 1990 році ЦК Компартії України вже дав “вважені оцінки причин і наслідків голоду 1932—1933 років” у своїй постанові, — і цього досить. І суворо попереджалося: “Ніхто не має

читися, що кільцями полоза обвиває людей, — і люди обвивають у цих слизких обіймах безсилим жмутами голови для нього потрапи.

...І так же не народжені діти зазирають у власну могилу. Подібна позиція щодо Голокосту в цивілізованому світі називається лаконічно: *неонацизм*.

Є урочища форма увічнення пам'яті: пам'ятники, сади, той же калиновий гай, що в перспективі ніби мав би розкинутися на берегах Дніпра. Але необхідне *унаочнення трагедії*, яке б допомогло нашому суспільству віднайти форми протистояння, пропорційні до здійсненого над ним насильства. У тому ж Яд-Вашемі стоїть на постаменті товариш над оксамитового єрусалимського неба, — і йде у вічність. І молоді євреї знають, у якому вагоні їхні діди їхали на смерть. Якби перед очима нашого суспільства поставити хоча б такий товариш, яким сотні тисяч наших дідів вивозили до Сибіру, з жінками й немовлятами, — може, політичні сили, відповідальні за цю катівню, більше б не переступали порога владних структур. Меморіал — так, але без риторики: пам'ять має бити струмом. Суспільство наблизилось до катарсису, — але повністю його ще не пережило. Навіть Камбоджа виставила перед своїми нащадками гори черепів, — хай дивляться на своїх дітей порожніми очима з тієї прірви, яка й тут звала-ся комунізмом. А Україна чекає — мов жебрацької милостині — визнання геноци-

Фото І. ПІЛИПЕНКА

дом мільйонів невинно убитених. Розсіялось у повітрі розпачливе виття колючих сіл, про яке писав Васілій Гроссман у своєму романі “Все течет”, — і промчав кризь те виття потяг Одеса—Київ, на якому предки наших комуністів наказували забивати дерев'яними дошками вікна, — аби яка рука не висунулася з вікна, кидаючи людям шматок хліба. Так цей потяг із забитими вікнами мчить кризь Україну й сьогодні, і велика частина суспільства, що в тому потягу їде, навіть не здогадується про немірний обшир трагедії своєї власної історії.

Безвихідь багатьох наших ситуацій сьогодні є наслідком того, що не відбулося Нюрнберзького процесу над комунізмом. Тому сьогодні в Росії образ “чекіста” повернувся не тим, ким він був, — руйнівником і садистом, — а символом справжнього захисника державних інтересів Росії. Цей “чекіст” ферментує гормональні бурі підлітків і виштовхує на вулиці російських міст молодчиків — невинно убитих зі свастикою на рукаві, — що скандують “Россия — все, остальное — ничто”. “Чекістську історію” як еталон служіння Батьківщині відтворили і президент брательної Білорусі, створюючи пам'ятник і музей засновника ЧеКа Дзержинського, культивуючи пам'ять цього звороднілого ката, — а зовсім не пам'ять тих своїх співвітчизників, яких у Куропатах, разом із жінками й дітьми, сталінські вбивці укладали в братські могили по три тисячі кожна.

Оце вона і є в своєму автентичному вигляді — ЄПівська перспектива “демократії”. Відсутність пам'яті злочину зумовила політичний і моральний дисбаланс усього пострадянського простору, його періодичний дрейф до все того ж самого тоталітарного берега. І цей простір не перестав бути власне *пострадянським*, доки не буде ліквідована лабораторія цієї Чуми. Недостатньо закапсулювати пробірки й покласти їх на полиці як музейні експонати кунсткамери. Чума знайде найменші шпарини й ідеологічним чадом вийде на поверхню. Змінить образ: занурить православний хрест у море кривавих прапорів. Але Чума лишається Чумою, — Альбер Камю про це сказав один раз і назавжди.

У жовтні 2005 року в Таллінні пройшла конференція “Археологія терору”, проведена на відзначення 15-ї річниці перепоховання праху першого президента Естонії Константина Пятса, який у 50-ті роки був замордований у психіатричній лікарні в Твері і чия могила була екзгумована лише у 80-х роках. Товариства Пам'яті Латвії, Росії, Польщі та України відтворили моторошну картину масового сталінського терору через архівні документи й матеріали, отримані в результаті розкопок могил та екзгумації останків знищених людей. Естонський історик Велло Сало, професор Торонтського університету, написав “Білу книгу”, в якій детально проаналізовані людські й матеріальні

збитки, що їх завдали Естонії окупаційні режими. Ці збитки вимірюються цифрою 49 млрд. доларів. Збитки моральні, як відомо, неможливо порахувати.

А ось представник України повідомив, що в Україні така робота ще не ведеться. Позаяк укази Президента вже є, однак держава цим питанням усерйоз не займається... Отож в очікуванні, доки цим займеться держава, помруть останні свідки одного з найстрашніших в історії людства геноцидів — і виросте молодь, яка спокійно ходитиме по кістках своїх предків, не чуючи їхнього хруску. І чергова партія “Союз” повідомить нам черговий графік “перемещення” чергових мощів...

В останні роки в Європі вийшли друком десятки книжок, присвячених зіставленню нацизму і комунізму як двох еквівалентних систем, що можуть різнитися між собою в ідеологічному чи економічному планах, але сутність їхня, як попереджала ще Ханна Арендт після Другої світової, — одна. Серед цих публікацій побачило світ 1997 року в Парижі й видання, перекладене потім різними мовами, видання, що й досі не перестало бути світовою видавничою подією, — “Чорна книга комунізму”, авторами якої були провідні історики Європи (Стефан Куртуа [Courtois], Ніколас Верт [Nicolas

очікуваних указів. Оскільки вони вчені, то вирішили написати цю книгу — і написали.

Необхідна “Чорна книга комунізму в Україні”. Книга дат, цифр, фотографій документів. Компактна мобільна книга, розрахована не лише на фахівців, а на реципієнтів якнайширшого кола, починаючи від шкіл. *Необхідно навести аналітично звести воєдино форми системної деструкції України в період комуністичного режиму: знищення інтелігенції, знищення національних комуністів, знищення політиків, знищення селян, знищення церкви, знищення мови, знищення нації.* Іншими словами, комуністичний *“Endlosung”* України, як називався єврейський Голокост, — печальної пам'яті “остаточне розв'язання” в його нацистському інваріанті.

“Століття ідей-убивць” — так назвав свою книгу про XX століття Роберт Конквест.

На жаль, і нам ще судилося бути “археологами терору”. Але лише так зможемо нарешті впорядкувати “некероване минуле”, — інакше воно продовжуватиме бути загрозливим приви́дом нашого буття. Коли суспільство зуміє по-справжньому віддати шану своїм мертвим, тоді цвинтар відділиться від нашого щоденного існування. На цвинтарі можна буде молитися і плакати, а в щоденному житті — жити й будувати майбутнє.

● **Оксана ПАХЛІВОВСЬКА**, Римський університет “Ла Сап'єнца”, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, Київ

КИЇВ, Києво-Могилянська академія, 5 вересня 2005 р.
Презентація книжки
“Смерть землі.
Великий Голод в Україні 1932—33 рр.”
(ред. Г. Де Роза, Ф. Ломастро)
(“La morte della terra. La grande carestia in Ucraina nel 1932—33”, a cura di G. De Rosa e F. Lomastro)

Історія — це побудована пам'ять. Тобто пам'ять, реконструйована в своїй тягlostі, впорядкована в своїй деталі, — простір, де темні ніші — висвітлено, а лякаючі провали — забудовано. Без історії пам'ять стає лабіринтом жаху, з якого людині немає виходу.

Але історію можна написати по-різному, — а отже, по-різному й побудувати пам'ять. Від того залежатиме свідомість поколінь — свідомість насамперед моральна, а вже тоді й політична.

Джеймс Мейс назвав українське суспільство “пост-геноцидним”. Отже, суспільство не лише пострадянське, не лише посткомуністичне, а — “постгеноцидне”? Що означає сьогодні катастрофа Голодомору для України?

Ця катастрофа не стала минулим. Є такий вислів: *unmasterable past* — “некероване минуле” (так називається книжка історика С. Мейера [Maier], — але ця назва має симптоматичне продовження: “Некероване минуле. Історія, Голокост і німецька національна ідентичність, Гарвард, 1988).

Свого часу Ханна Арендт, а після неї Юрген Габермас, Жак Деріда та інші європейські філософи говорили про необхідність свідомості “пост-Голокосту” — в Німеччині, Європі, в цілому світі. Після Голокосту, писали вони, не можна було, як раніше, відчувати світ і писати його історію. А насамперед без свідомості “пост-Голокосту”, попереджали філософи, не можна побудувати демократичного суспільства.

Де нині геополітичне місце України? Вже не ТУТ, але ще й не ТАМ, — політичний маятник продовжує розгойдувати нашу країну над прірвою. Одне очевидно: ще й сьогодні ми перебуваємо ПО ТОЙ БІК європейського кордону. На те є глибинні причини. І не йдеться про параметри економічні, про реформи, про криву ВВП, — усе це виміри другорядні порівняно з *самовизначенням цивілізаційної приналежності*. Йдеться, власне, про самоосмислення культури, про свідомість власної історії, — а отже, і про критерії побудови історичної пам'яті. Ми до кінця не знаємо, хто ми і до якого світу належимо. В українському суспільстві, попри зусилля істориків, попри навіть Помаранчеву революцію, яка вперше відкрила надію європейського майбутнього для України, — ми не вміємо захистити минуле.

З народом, який не рахує своїх мертвих, не рахується світ. Народ, який не

захищає пам'яті своїх мертвих, не може розраховувати на жодну форму захисту з боку цивілізованого світу. В Росії концтабори стали місцями “адреналінового туризму”. В місцях, де катували і знищували творців нашої культури й історії, нашу церкву, наших політиків, тепер можна заплатити 100 доларів за готельний номер у в'язничній камері, вбратися у видану арештантську робу, переночувати на нарах під пильним наглядом чекіста і вийти “на волю” з посвідченням політичного в'язня номер такий-то про 10 років відбутного “покарання”. На

лише *наслідок* тієї системи цінностей, де конкретна людина має свою конкретну особистісну відповідальність перед суспільством, починаючи від речей елементарних (не кинути обгортку від морозива на асфальт) до речей загальнозначимих (чесність у питаннях політики, власності, виборів, міжлюдських стосунків тощо). Демократична система тим надійна, що там, де цієї чесності не вистачає, приходять у рух регуляторні інституційні механізми. І при всіх можливих політичних кризах і навіть відходах від конституційних норм, ці регуляторні механізми є в остаточному підрахунок достатньо сильними, аби не допустити крену в бік неототалітарних утворень.

Ми ж досі перебуваємо в полі дії *пострадянських психопатологій*. І це явище, якому, на жаль, не надається особливої ваги, — хоч воно величезною мірою визначає сьгодні стан суспільства та його моральний регенераційний потенціал. Пострадянське суспільство вивчається в політичних, еконо-

тому забути Голодомор, не примусити російську владу просити прощення в нашій країні означало — і означає — запрошення до нового насилля і до нового приниження. В Куропатах планувалося побудувати аеропорт, а в Биківні — автостанцію. Але чомусь за Катинь Путін вибачився перед Польщею. Навіть генерал Ярузельський вибачився перед чехами за Прагу. Тому що поляки, чехи знають, хто вони. Перед нами ж досі Росія не вибачилася. Тому що зрозуміла, що НАС — МОЖНА убивати безкарно. А припинувати — і поготів. Урешті, ваханалія Росії на минулих наших виборах є чудо-

Україна ошчасливлена — нам привозять клаптик мощів святого Серафима Саровського, майже чверть тисячолітньої давності. І партія “Союз”, яка своєю назвою має криптопосилання на країну, що зруйнувала церкву і віру, заробляє електорат на наступні парламентські вибори деклараціями про той фрагмент тлінного тіла, який нібито має стати *об'єднуючою силою* для вічної ж, звичайно, “дружби” православних народів. Але *роз'єднуючою силою* між українським і російським народами став неміряний цвинтар православних людей, яких було вбито лише за те, що вони вміли працювати, лише

Заходом”, Віченца, квітень 2002), — переконало його в тому, що саме Україна є вузлом суперечностей цього ареалу, що саме через Україну можна зрозуміти його специфіку та історичну динаміку. Наступною ініціативою став міжнародний конгрес про Голодомор. Ця наукова зустріч була особливо цінною тим, що дискусію про Голодомор вели разом західні (Габріеле Де Роза, Санте Грачотті, Андреа Грацьйозі, Герхард Зімон, Джеймс Мейс, Орест Субтельний, Мауро Мартіні, Франческо Гуїда, Етторе Чіннелла, Джорджо Петраккі та інші), українські (Юрій Шаповал, Станіслав Кульчицький, Юрій Щербак), російські (Віктор Кондрашин, Ніколай Івніцій) і польські (Ева Рибалт, Губерт Лашкевич) учені. У процесі дискусій траплялися навіть сутички й протистояння між російською та “не-російською” точкою зору. Але цей конгрес виявив також наукову й громадянську зрілість його учасників. Тому і з російськими колегами відбувся науковий діалог, а не ідеологічна конфронтація. Основний же результат конгресу — очищення теми Голодомору від політичних спекуляцій і погляд на неї з позицій інтелектуальної чесності й громадянської відповідальності.

Завважмо, до речі, що і в Європі протягом тривалого

ГОЛОДОМОР: ЧОРНА КНИГА КОМУНІЗМУ В УКРАЇНІ

Воркуті місцеві влади таким “адреналіновим туризмом” латають дірки у своїх мізерних бюджетах.

Чому ж тоді не робиться щось подібне в Бухенвальді й Освенцимі? Там би також можна було дістати посвідчення спаленого в крематорії. Але ТАМ це є неможливим саме тому, що ТАМ побудована Європа, ТАМ побудована демократія, тобто побудована свідомість приналежності до певних моральних цінностей, які центром своїм мають людину. А ТУТ це робиться тому, що сама Росія, “фашистська нафтодержжава”, як називає її З. Бжезінський, до сьогодні не вийшла за межі циклічного повторення міфологічної, а відтак галюцинуючої історії, де, як казали французькі історики А. Безансон, М. Серіо та інші, правда стала брехнею, а брехня — правдою. І ми продовжуємо жити у зловісних відблисках цієї галюцинуючої історії.

Історія як побудова пам'яті — це не просто систематизація фактів. Це *критичне освоєння минулого*, заряджене моральною — або аморальною — енергією відповідних ідеологій. Легко оперуючи термінами “демократія”, “свобода” тощо, забуваємо, що формотворчою енергією цих понять є не бюрократично консолідована інституційна схема, а насамперед — ментальність суспільства, його багатостолітній етос. Тому західна демократія — з її конституціями, парламентами, громадянськими свободами — це

мічних, соціальних, демографічних, медичних і будь-яких інших аспектах. Однак не в аспектах психологічних, — а саме ці аспекти є чи не найпроблематичнішою частиною радянського спадку.

Радянське суспільство формувалося методом насилля й терору. Відтак постало суспільство, засноване на підозріливості й страхі. А це є атавістичні почуття або ж, якщо вже зовсім відверто, печерні інстинкти: виживання індивіда було прив'язане до смерті інших індивідів. У моральному сенсі комунізм, по суті, відкинув людину на тисячоліття назад, вивільнив у ній найгіршу її частину — фізичний інстинкт виживання, відчужений від культурно-релігійних етосів тих народів, які поглинула тоталітарна Система. Радянський режим занурих цілі народи у моральне небуття, знищуючи і/чи маргіналізуючи тих, хто опирався цьому насильницькому сценарію. Ось тому інерційна дифузія корупції, брехливості, компромісності, беззаконня, які запанували в пострадянській період, попри початкові ілюзії й надії, що постали на руїнах Берлінського Муру, — це не що інше, як хворий спадок тоталітаризму, його тяжка і зловісна помста за свій безславний фінал.

Голодомор — це був крайній ступінь насилля над людиною, в якій було відібрано одну з її основних життєвих потреб. Після іжі залишалося відібрати лише повітря: і стався Чорнобиль.

вим тому підтвердженням. “Президента можно сделать даже из обезьяны”, — з обеззброюючою відвертістю казав кремлівський політтехнолог Сергій Марков. Позаяк якщо “братній український народ” — це резервація аборигенів, то на неї цілком може вистачити й зооморфної подоби в президентському кріслі.

Литва вимагає від Росії до 20 мільярдів доларів за 300 тисяч депортованих. Естонія вимагає мільярд за кожен прожитий із Росією рік. До речі, унаслідок російських репресій Естонія втратила 20 % свого населення. А деякі наші посадовці навіть сьогодні, навіть після Помаранчевої революції, — а лише ця революція привела їх до влади, тобто “воля народу” в найавтентичнішому, найчистішому своєму вияві, — продовжують таємничі поїздки до Москви і ні та й ні — обіцяють інтеграційні процеси з ЄП, чудово знаючи, що не йдеться про жодну економічну структуру, а про судові спроби Росії відновити імперську конфігурацію свого втомленого і неосяжного державного тіла, яке ніяк не може зібратися у функціонуючий механізм. І знаючи також, що чим менш реальною буде віднова гегемонії Росії на пострадянському просторі, тим небезпечніші форми боротьби за неї застосовуватиме Росія.

Пам'ять минулого є одним із найважливіших показників історичного часу, в якому живе нація. Так ось, ми ще НЕ живемо в XXI столітті.

за те, що вони годували країну, лише за те, що вони вірили в Бога, лише за те, що вони були українцями. Є графік “перемещения мощей” Серафима Саровського. Немає “графіка” биття у серце попелу українського Клааса. А ритм цього биття і є індикатором, чи ми блукаємо тінями по болотяних утопіях минулого, чи підводимо з руїн будівлю майбутнього, Господаря якої вбили сімдесят років тому.

Своїм невмінням захистити минуле українське суспільство відбирає майбутнє навіть у ще не народжених своїх дітей.

Тепер про Італію: кілька слів про передісторію конгресу про Голодомор (жовтень 2003 р.) і виходу в світ презентованої тут книжки “Смерть землі. Великий Голод в Україні 1932—33 рр.” (ред. Г. Де Роза, Ф. Ломастро), Рим, 2005.

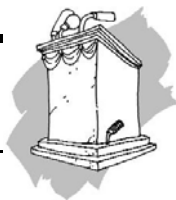
Проф. Габріеле Де Роза, патріарх італійської історичної науки, довічний сенатор Італійської Республіки, президент римського Інституту Луїджі Стурцо й Інституту студій суспільної і релігійної історії м. Віченца, як науковець не займався історією Східної Європи. Однак свого часу тісні наукові контакти пов'язували його з Польщею, — звідти й почалася його увага до Центрально-Східної Європи. Перше ж дотикання до української тематики — Де Роза перед тим провів симпозіум про внесок Києва у європейську історію (“Доба Давнього Києва та її спадок у зустрічі з

Ігор Заходу з Росією. Італійський переклад відомої книжки видатного британського історика Роберта Конквеста “Жнива скорботи” (видана 1986 року!) пролежав вісімнадцять років без руху і з'явився друком лише після нашого конгресу завдяки зусиллю двох італійських істориків: Етторе Чіннелла (автор післямови) та Федеріго Арджентері (автор передмови).

На цій презентації присутній також один із учасників конгресу — італійський історик Андреа Грацьйозі, який був першим голосом в Італії про Голодомор. Його книжка “Листи з Харкова” (Турин, Ейнауді, 1991), яка нині готується до видання в Україні, свого часу проклала в Італії шлях цій темі. Ця книжка побудована на реляції італійського урядового консула Серджо Граденіго, який зафіксував як людські й матеріальні пропорції трагедії, так і національну спрямованість цього сталінського геноциду. І що є особливо цінним у працях Грацьйозі, — це не лише аналітична і фактографічна їхня основа, а незмінна увага до морально-психологічних аспектів трагедії.

Завдяки проф. Де Розі, конгрес був проведений під патронатом Президента Італійської Республіки Карло Адзеліо Чампі. Від нашого конгресу була подана резолюція до уряду й парламенту Італії з проханням визнати Голодомор геноцидом українського народу.

Продовження на с. 6

ІНФОРМАЦІЙНА КОЛОНКА

Першого грудня Верховна Рада в другому читанні розгляне проект держбюджету на 2006 рік.

Як відомо, 2006 рік оголошено Роком українського села. На його потреби й розвиток знадобляться щонайменше 10 млрд. гривень, однак у проєкті бюджету зазначена цифра — 5 802 млн. гривень. Як повідомляє Мінфін, залишок суми — понад 4 млрд. гривень — буде розподілено між іншими міністерствами для фінансування сільських потреб.

На засіданні РНБО всебічно розглянуто оборонний бюджет України. Секретар РНБО Анатолій Кінах повідомив, що в бюджеті на 2006 рік планується передбачити 8,9 млрд. гривень на розвиток Збройних сил України, — це на 51 відсоток більше ніж торік.

1 грудня 2005 року Україна та Євросоюз проведуть спільний саміт, на якому головуватиме Генеральний секретар Ради ЄС Хав'єр Солана. Напередодні свого візиту в Україну Верховний представник Євросоюзу із зовнішньої політики та політики безпеки заявив, що "відносини Україна—ЄС продовжують поглиблюватися, і 2005 рік щодо цього був добрим роком".

Українських моряків (екіпаж вантажного судна "Панагія") було визволено 26 листопада в 23.30 за київським часом. Захоплені піратами 18 жовтня біля східного узбережжя Сомалі 22-х українських громадян перебували в полоні, — за їхнє життя вимагали викуп у розмірі 700 тисяч доларів. Екіпаж повернеться в Одесу перед Новим роком. Президент Віктор Ющенко особисто контролював хід операції з визволення членів екіпажу.

27 листопада на запрошення Віктора Ющенка Україну відвідав Білл Клінтон. Колишній президент США підписав Меморандум про взаємодію Фонду Клінтона та уряду України, спрямовану на боротьбу з ВІЛ/СНІДом в Україні, яка займає перше місце в Європі за темпами розповсюдження вірусу імунодефіциту: 85 тисяч ВІЛ-позитивних осіб, серед них — 10,5 тисяч дітей.

Лідер Партії регіонів В. Янукович оголосив, що у виборчому списку його команди буде присутній Ринат Ахметов, донецький бізнесмен, голова наглядової ради "Донміськбанку", президент ФК "Шахтар", акціонер фірми "Люкс", багатий, чиї статки вивели його на одне з перших місць серед найбагатших людей Європи. На минулорічних президентських виборах Ринат Ахметов був головним "гаманцем" В. Януковича. Очевидно, що й на виборах 2006 року цей бізнесмен не скупитиметься, аби Партія регіонів прийшла у Верховну Раду.

28 листопада Національний банк підвищив офіційний курс на благородні метали. Золото — 80,48 грн./г; срібло — 1,33 грн./г; платина — 159,78 грн./г.

У стародавній Олімпії, у храмі Гери, розташованому на території археологічного комплексу, запалено вогонь XX Зимових олімпійських ігор 2006 року, які відбудуться в Турині.

28 листопада у Святошинському районі Києва загорівся Борщагівський ринок. Пожежу оцінюють за підвищенням рівнем небезпеки, — вигоріло чотири торговельні ряди, згоріла й пошкоджена значна кількість товару. Людських жертв не виявлено. Це вже дванадцята пожежа на столичних ринках у нинішньому році.

26 листопада в Україні офіційно стартувала виборча кампанія з виборів до Верховної Ради. Вибори відбудуться 26 березня 2006 року. Вперше вибори в нашій країні пройдуть на пропорційній основі. Згідно із законодавством, перший день виборчого процесу розпочинається за 120 днів до виборів — тобто 26 листопада. Із 27 листопада по 25 грудня включно політичні партії та блоки можуть висувати кандидатів у народні депутати. Партії та блоки мають подати документи в ЦВК для реєстрації своїх кандидатів до 30 грудня. ЦВК має прийняти рішення про реєстрацію кандидатів або відмову їм у реєстрації не пізніше ніж за 7-й день із дня прийняття заяви про реєстрацію

ЦВК ПОВІДОМЛЯЄ

та необхідних документів. Партії, блоки, самі кандидати можуть розпочинати передвиборчу агітацію з моменту прийняття ЦВК рішення про реєстрацію кандидатів у депутати, внесених до виборчого списку. Агітація закінчується о 24.00 24 березня 2006 року. Партії та блоки можуть повторно подати заяву про реєстрацію кандидатів до 9 січня 2006 року (не пізніше ніж за 75 днів до виборів), а ЦВК має прийняти остаточне рішення з приводу реєстрації або відмови в ній до 13 січня. Списки представників партій і блоків для внесення їх до

складу окружних виборчих комісій мають бути подані в ЦВК до 16 січня. До 19 січня 2006 року партії та блоки можуть відкрити накопичувальний рахунок свого виборчого фонду. Партії можуть прийняти рішення про вихід зі складу блоку, а також про його розпуск до 18 лютого 2006 року. Рішення про відміну реєстрації окремого кандидата зі списку партії чи блоку ЦВК зобов'язана прийняти до 22 березня (не пізніше, ніж за 3 дні до виборів). Голосування у виборах народних депутатів пройде з 8.00 до 20.00 26 березня 2006 року. ЦВК має до 10

ОФІЦІЙНО

квітня оприлюднити результати виборів і не пізніше ніж на п'ятий день після цього опублікувати їхні результати, а також список обраних депутатів в офіційних виданнях парламенту й уряду — газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр". Виборчий процес вважається завершеним не пізніше 30 квітня 2006 року — через 15 днів після дня офіційного оголошення результатів виборів. Зараз у Міністерстві юстиції зареєстровано 127 партій. Із них 126 були зареєстровані до кінця березня 2005 року і можуть взяти участь у парламентських виборах як самостійно, так і в складі виборчих блоків.

ПЕРЕДВИБОРЧІ ПЕРЕГОНИ

26 і 27 листопада нинішнього року стали початком партійних марафонів за депутатськими мандатами. Утворювалися й розпадалися блоки, формулювалися гасла й уточнювалися принципи, утаємничувалися стратегія і тактика, часом протилежні, декларувалися ідеологічні засади, формувалися перші п'ятірки в списках. Отож коротко — про участь партій у парламентських виборах 2006 року.

ХТО З ЕКС-ПРЕМ'ЄРОМ?

За повідомленням інформагенцій, передвиборчий з'їзд партії Юлії Тимошенко "Батьківщина" в суботу, 26 листопада, проходив у закритому режимі. З'їзд ухвалив рішення партії йти на вибори у Блоці Юлії Тимошенко, відкривши його для участі "інших політичних сил".

"Інші" не забарилися: це партія Богдана Губського "Єдина Україна", котра тієї ж суботи, на своєму VI з'їзді, вирішила увійти до Блоку Ю. Тимошенко.

Екс-прем'єр Юлія Володимирівна не раз говорила про свою згоду блокуватися з партією "Реформи та порядок", — надто багато яскравих політиків серед "реформістів": Яворівський, Філенко, Соболев, Пинзенник та ін. Та на суботньому з'їзді ПРП явним стало лише очевидне: Микола Томенко, який після своєї відставки одразу почав активно працювати на "Батьківщину", вийшов із лав ПРП й за кілька годин по тому влився в "Батьківщину", бо, за його словами, вважає принциповим, аби чільник ПРП Віктор Пинзенник не перебував в уряді Ю. Єханурова.

Партія "Реформи і порядок" знову обрала своїм головою Віктора Пинзенника й ще не визначилася щодо блокування з БЮТ.

Про остаточний склад Блоку Тимошенко виборці дізнаються 7 грудня, після закінчення міжпартійного з'їзду, ініційованого БЮТ.

Знову видавав про себе екс-лідер "Яблука"

Михайло Бродський, заявивши, що не піде на вибори, якщо в списку БЮТ будуть Олександр Волков і Петро Димінський. Останнє слово, як завжди, — за Юлією Володимирівною.

ВАЛЕРІЙ КОНОВАЛЮК НЕ ЗДАЄТЬСЯ

Тому й організував блок імені самого себе. "Трудова Україна", де він головує, перейшовши гучні скандали з Олександром Кузьмем та одіозним Сівковичем, залучила до блокування Всеукраїнську партію "Зелена планета", очолювану травознайкою Наталею Земною. Х з'їзд "Трудової України" проголосив готовність блокуватися зі спорідненими за ідеологією партіями, аби здобути не менше 5 % на виборах.

XVI з'їзд НРУ: НАВІКИ РАЗОМ З НСНУ!

Угода від 25 листопада про створення тактичного Блоку В. Ющенка "Наша Україна" разом із Народним Союзом "Наша Україна", Партією промисловців і підприємців України, Конгресом українських націоналіс-

тів, Християнсько-демократичним союзом та Українською республіканською партією "Собор" Анатолія Матвієнка особливих несподіванок у перебігу недільного XVI з'їзду НРУ не передбачала. Її лідер Борис Тарасюк, інші імениті члени Народного руху України визначилися ще на попередніх парламентських виборах, відігравши помітну роль у перемозі "Нашої України".

Очевидно, що й у нинішній парламентській кампанії НРУ зіграє одну з провідних партій, зміцнивши національну лінію ідеології Блоку Ющенка "Наша Україна".

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ БЛОК ЮРІЯ КОСТЕНКА

Йти на вибори під прапором національної ідеї — таким мотивом був перейнятий VII позачерговий з'їзд Української народної партії. Остаточний склад блоку, до якого вже увійшла Республіканська Християнська партія, а також виборчий список прийматимуться під час другого етапу з'їзду УНП 11 грудня. До першої десятки можуть увійти Іван Плющ, Олександр Слободян, Іван Драч, Дмитро Павличко, Степан Хмара, Іван Заєць, — стара гвардія національно-демократичного руху.

"РІЗАТИ СЕРПОМ, БИТИ МОЛОТОМ"

— так енергійно звернувся до однопартійців Петро Симоненко на 40-му з'їзді Комуністичної партії України в неділю. Навіть із фрагментів виступу багаторічного вождя КПУ, що прозвучали на телевізійних каналах, громадяни України можуть зрозуміти, що пе-

редвиборча програма комуністів вибудовується на давно обіграних закликах та ідеях: нещадна критика влади, обіцянки соціальних благ та інтернаціональної дружби. Навіть оголошена перша п'ятірка виборчого списку не зазнала кардинальних змін порівняно з минулими виборами: Петро Симоненко, Адам Мартинюк, Іван Герасимов, Катерина Самойлик і Омельян Парубок. "І знову продовжується бой..." — як співається в комсомольській пісні радянських часів.

Утім, навіть ветерани — колись надійна електоратна опора комуністів — покидають симоненківців і йдуть в інші партії лівого спрямування, бо лозунг "Потрібні зміни!" — виявився надпартійним.

ВЕЛИКА БУЛАВА ПАСУЄ ДО ВЕЛИКОЇ ГОЛОВИ

Український Схід, серед мешканців якого шукає підтримки чільник Партії регіонів Віктор Янукович, так само зазнав тортур Голодомором, як і центральні області України — Київщина, Полтавщина, Слобожанщина. Але ні Віктор Янукович, ні інші члени його

ПАРТІЇ ВЕДУТЬ?

партії не брали участі в скорботних заходах українців для увічнення пам'яті замордованих Голодомором мільйонів.

Полишивши свій народ (чи то пак, — електорат) і зібрання Партії регіонів у Донецьку, Віктор Янукович подався до своїх одновірців у Москву, на з'їзд партії "Єдина Росія". Така "проєвропейська" дорога випала йому на ці вихідні. Вочевидь, російські ЗМІ не надочунали йому репортажами про те, що діється в Україні, — жоден російський канал не торкався теми Голодомору. Не торкнувся цієї теми у своєму полум'яному виступі перед з'їздом "Єдиної Росії", зібранням відомих російських політиків, і Віктор Федорович, — навіщо дратувати тих, на кого уповає у своєму другому поході за владне крісло?

Таки за крісло, бо булаву — дуже круглу й велику — В. Янукович вручив Борису Гризлову, як "символ влади". На булаву с'явав герб Богдана Хмельницького, — вочевидь, власний герб Янукович іще не наважується презентувати, а команда кучмівського прем'єра не здогадалася використати герб Івашки Брюховецького, майстра до російських чобіт припадає.

Замість теми українського геноциду прозвучала інша — тема російської мови: "Два мови — один народ. Не може жоден мови Пушкіна, Чехова, Толстого, Гоголя, Бунина вивчатися в українських школах, як "іноземною мовою", — наполягав "професор", який, либонь, думає, що "він російський знає так, як Лев Толстой" (Павло Глазовий).

Невідомо, чи виголосив пан Янукович улюблене гасло генерала Денікіна та Олексія Костусева "З нами Бог і Росія", але вдома його чекала радісна звістка про те, що останній покинув свою партію "Союз" на Лева Мірімського та вступив до Партії регіонів для участі у виборах 2006 року. Після "новодемократа" і сепаратиста Кушнарєва це велике надбання для тих, хто ще не виграв булави, але вже відвів її муляж до Москви, — під заставу в такий собі міжнародний політичний ломбард...

- Сторінку підготувала **Любов ГОЛОТА**

ГОЛОС ПАМ'ЯТІ

Із кожним роком стає все менше свідків Голодомору. Навіть тим, хто тоді народився і кому дивом удалося вижити, зараз понад сімдесят. Бабуся мого чоловіка Броніслава Іванівна Вонсовська пережила той жах. Ось що вона розповідає про цю війну проти українського народу.

У 1932—1933 роках Броніслава Іванівна жила з чоловіком-лікарем Станіславом Вонсовським і дворічною донечкою Тиною в селі Люленці Калинівського району Вінницької області. Станіслав Степанович завідував медичною амбулаторією, яка обслуговувала шість сіл. Ще й досі старожили Люленців, Великих Кутищ та інших сіл із вдячністю згадують лікаря Вонсовського, який у будь-який час доби поспішав на допомогу хворим. Єдиним транспортом у селі був кінь.

Бабуся згадувала, що влітку 1932 року в місцевому колгоспі був чудовий урожай зернових і знаменитої вінницької картоплі, але в людей "буксири" віднімали все до

СВІТЛО ЇХНІХ ДУШ

останньої зернини. Вижив той, хто зумів щось заховати, і той, хто мав корову чи хоча б козу. Та в багатьох селян і корів забирали. Люди пухли з голоду, вимирали цілими сім'ями. У селі Люленці закрили школу і в її приміщенні розташували лікарню для хворих на дистрофію, куди звозили постраждалих від Голодомору з шести сіл. Із кожним днем пацієнтів ставало все більше, ліжка вже стояли в коридорі.

Броніслава Іванівна працювала в лікарні медсестрою. Вона згадувала: "Чим же ми з чоловіком могли допомогти цим нещасним? Тільки тим, що годували їх тричі на день і робили уколи глюкози, якої всім не вистачало. Та багатьом це вже не допомагало — в одних попухали ноги і з них текла рідина, а інші висохли, мов кістяк. Деякі вже й їсти не могли. Щодня по 10—15 осіб відвозили з лікарні на цвинтар і ховали в братських могилах. Щодня Ста-

ніслав Степанович був змушений виписувати свідоцтва про смерть і не знав уже, які діагнози вигадувати, бо райздороввідділ заборонив писати, що людина померла від голодного виснаження.

Зовиця Броніслави Іванівни — Станіслава Степанівна Соколовська, яка виховувалася в сім'ї старшого брата, додає: "Сільськими вулицями їздили підводи, їздові збирали мертвих по хатах і навіть під тинами, а колгоспна похоронна бригада ховала небіжчиків без домовин. Мої односельці вже не мали сил поховати своїх рідних".

Броніслава Іванівна згадувала про найстрашніше: "Одного разу чоловіка викликав голова сільради. Увечері Станіслав прийшов додому посивілий, у нього труслилися руки... Виявляється, на сусідній вулиці зникла дівчинка. Сусіди заявили в сільраду. Голова сільради узяв понятим лікаря, тобто мого чоловіка, та директора школи. Зайшли до хати, зробили обшук і знайшли в ночвах та горщиках частини тіла дитини, яку зарізала мати. Матір-людоджерку повезли до міліції, але вона в дорозі померла... І таких випадків у селі було багато. Півсела за рік вимерло".

Станіслав Степанович Вонсовський прожив славне життя, пройшов три війни військовим лікарем. Помер у 1975 році в м. Бровари Київської області. Недавно пішла з життя і Броніслава Іванівна. Я вдячна їй за розповідь про Голодомор — сталінський геноцид проти українського народу, бо таке не можна забувати й замовчувати. Без минулого немає майбутнього. Схилю голови перед пам'яттю жертв Голодомору. Більшість із них — чесні, порядні люди, які не виживали за рахунок інших.

Хочеться закінчити словами вінничани, яка під час Голодомору втратила батьків, п'ятьох братів і сестер і навіть зараз просила не називати її імені: "Коли б над кожним мучеником, що загинув від рук сатани в Голодомор, поставити свічку, то зорі померкли б і світла не стало б у небесах".

Ніна КРИВОРУЧКО

ГЕРОЯМ — СЛАВА!

ПОСТАНЕ ПАМ'ЯТНИК У КРУТАХ

Крутівська трагедія, коли за волю України віддали життя більше трьох сотень молодих українських патріотів, уже 87 років випробує моральність суспільства і влади. Років 15 тому саме патріотично налаштовані просвітяни, ветерани Української Повстанської Армії та їхні молоді послідовники зі Львівщини, Сумщини й Чернігівщини встановили на власноруч насипаному пагорбі хрест і провели мітинг на честь загиблих за українську незалежність молодих київських воїнів у січні 1918 року.

Лише в 2003 році з нагоди 85-ї річниці героїчної загибелі юнаків у бою під Крутами вийшло розпорядження Президента України про вшанування їхньої пам'яті, почалося активне обговорення ідеї спорудження пантеону.

І ось у жовтні 2005 року презентовано проект пам'ятника. Ідея народного художника України Анатолія Гайдамаки втілює образ України, яка в муках виборювала свою незалежність. Червона колона — імітація колони Київського національного університету імені Тараса Шевченка — височітиме над озером-хрестом. Адже жажлива подія відбулася напередодні Йордані. У капличці можна буде помолитися за упокій душ загиблих мучеників, про яких нагадуватимуть повсякчас 300 кущів червоної калини...

"Ми тоді зрозуміємо подвиг під Крутами, коли віддамо належну шану їхнім героям", — переконаний Президент України Віктор Ющенко.

Цим пам'ятником ми відтворимо правдиву власну історію, — зазначив в інтерв'ю народний депутат України Іван Плющ. Його підтримав депутат обласної ради Микола Бутко, який очолює благодійний фонд "Гетьманська столиця" в Батурині. Можливо, частина коштів із нього буде передана для Крутівського пантеону, проектно-кошторисна вартість якого — 3 млн. Будівництвом пам'ятника опікуватимуться Чернігівська обласна держадміністрація та Кабінет Міністрів України в особі віце-прем'єр-міністра України В'ячеслава Кириленка.

Надія ОНИЩЕНКО

Броніслава Іванівна Вонсовська з правнуками

3-ЗА ОКЕАНУ

Мільйони несповнених мрій, недочитаних книг, недоспіваних пісень, ненароджених дітей... Поминальний передзвін нагадує всім нині сущим українцям про наш святий обов'язок вшановувати пам'ять тих, хто загинув від голодної смерті. Така панахида відбулася в Чикаго в катедрі святого отця Миколая. Поминальна акція була організована Фондацією Українського Геноциду в США.

Діяльність Фондації багатогранна. Саме вона щороку організовує День пам'яті жертв Українського Геноциду 1932—1933 років і вшанування його свідків, тих, хто вижив і назавжди зберіг у пам'яті жахливі картини цієї національної трагедії. Крім того, члени Фондації у співпраці з Українським Конгресовим Комітетом та іншими громадськими організаціями доклали багато зусиль для того, щоб Голодомор 1932—1933 рр. було визнано Геноцидом проти українського народу. Члени Фондації завжди доносили цей факт до засобів масової інформації, американського уряду та системи освіти.

Фондація тісно співпрацює з аналогічними проектами в Києві, які відкривають невідомі сторінки Геноциду в Україні. Видавнича діяльність організації теж заслуговує на увагу. Нею було спонсоровано видання та розповсюдження 100 000 брошур "Український Геноцид" на території України, а 10 000 було видано англійською мовою у США. Та найголовнішим здобутком Фондації стало те, що 5 серпня 2005 року губернатор штату Іллінойс Род Благоевич під-

В АМЕРИЦІ ВШАНУВАЛИ ЖЕРТВ ГЕНОЦИДУ

писав "Закон про вивчення національних геноцидів" у програмі загальноосвітніх шкіл штату. Відтепер у шкільну програму запровадили розділи про Геноцид в Україні, Вірменії, Камбоджі, Боснії, Руанді та Судані. Довелося багато попрацювати, щоб Україну внесли у цей перелік держав, народи яких зазнали фізичного нищення. Але Фондація разом з іншими українськими громадськими організаціями зуміла цього досягнути в честь вшанування пам'яті жертв та свідків Голодомору.

Варто зазначити, що багатьох членів Фондації це лихо торкнулося особисто. Так, її голова Микола Міщенко народився через рік після жахливих подій. Але його мати була настільки виснажена, що не змогла виходити брата-близнюка пана Миколи, і він помер. У ті страшні роки Міщенки втратили чотирьох членів сім'ї. Микола Міщенко звернувся до читачів нашої газети з такими словами: "Закликаю всіх українців, незважаючи на те, де вони народжені (в Україні чи Америці), не забувати історії свого народу. Бо тільки пам'ятаючи минуле, можна творити майбутнє".

Микола Кочерга, один із найактивніших організаторів акції вшанування, втратив майже всіх родичів у роки Голодомору та більшовицьких репресій. Тамара Кузик-Сторрі, одна з організаторів мітингу та ведуча жалобної урочистості, стала членом Фондації тому, що вважає вшанування пам'яті жертв Голодомору своїм

громадянським обов'язком, хоча її сім'ю це лихо оминуло.

Організатори зуміли об'єднати представників усіх українських конфесій штату Іллінойс для спільної панахиди в пам'ять жертв Українського Геноциду. Священники храмів св. Миколая, св. Володимира, св. Володимира і Ольги, св. Андрія, св. Софії, св. Покрови та св. Петра і Павла, разом із владиками Інокентієм із Чикаго та Олександром із Детройта відправили панахиду.

Український уряд представляв виконувач обов'язків Генерального консула України в Чикаго Олег Шевченко. Він наголосив, що Геноцид в Україні за своїми масшта-

бами і жорстокістю не може зрівнятися з жодним іншим.

Почесними гостями мітингу були сенатор Жаклін Коллінз, конгресмен Пітер Фрічі та представник офісу губернатора Благоевича Христия Герберт. Їм вручили почесні грамоти від вдячної української громади за участь у прийнятті Закону про вивчення Українського Геноциду — в американських шкільних програмах. Сенатор Жаклін Коллінз, зокрема, сказала, що вона винесла проект закону на розгляд сенаторів із почуттям виконаного обов'язку. Як глибоко віруюча людина, вона завжди душою вболівала за справедливість. Тому девізом життя

обрала слова свого духовного наставника Мартіна Лютера Кінга: "Найменша несправедливість завжди є загрозою для справедливості в цілому". Саме тому, на її думку, дітям потрібно вивчати світову історію. "Бо якщо ми не вивчатимемо минулого, то будемо повторювати ті ж помилки у майбутньому".

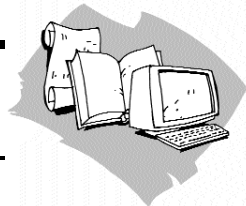
Найзворушливішою промовою була доповідь свідка Голодомору 1932—1933 років архієпископа Олександра з Детройта. Він із батьками мешкав у Полтаві. Мав лише 9 років, коли в Україні розпочався голод. Та й до сьогодні чітко пам'ятає дорогу до церкви (в якій батько був священником), а на узбіччі — голодних і зморених людей, що просили їсти. У дитячій пам'яті назавжди закарбувалася постать чоловіка із простягнутою рукою, у яку хтось поклав шматок хліба. Але він уже не зміг його з'їсти, не встиг. Він помер від голоду й холоду і закам'янів на узбіччі, як жахливий пам'ятник сталінського "добробуту"...

На завершення хочеться погодитися з Юрієм Мельником, який вважає, що інформація про ці події мусить бути максимально донесена до молоді. **Молоде покоління українців має знати, яку трагедію пережив український народ, пишатися тим, що цей народ усе ж зумів зберегти свою національну самобутність.**

Лариса КУХАР, м. Чикаго, США

Свідки Голодомору 1932—1933 років разом із представниками американської влади

ГРИЗЕМО ГРАНІТ НАУКИ ІЗ ЗАДОВОЛЕННЯМ

ОСВІТЯНСЬКІ ЗДОБУТКИ

Життя таке, яким ми його сприймаємо і створюємо. Можна нудьгувати, страждати від осінньої депресії та одноманітності. А можна жити яскраво! Пізнавати світ, спілкуватися з цікавими людьми, творити нове. Саме цими принципами керувалися учні й учителі Київського ліцею № 157, організовуючи Декаду української мови до Свята української писемності. Нестандартний погляд на звичайні речі, творчість, натхнення й патріотизм — ось головні складники успіху ліцеїстів.

СКАРБИ — ПОРЯД

Людство має безліч питань, на які ні історія, ні археологія ще не знає відповідей. Як виникли й чому зникли давні цивілізації? Що ховають у собі написи у Єгипетських пірамідах і давніх манускриптах? Є чимало фільмів про фантастичні пригоди й сенсаційні знахідки археологів. І, мабуть, кожен із нас хоча б раз у житті мріяв, подібно до кіногероїв, помандрувати до далеких країв, аби розгадати одну з таємниць.

А проте мало хто знає, що нам, українцям, нікуди їхати й не треба! Адже одна, можливо, з найбільших загадок цивілізації розташована саме на території нашої держави.

Ідеться про “Кам’яну Могилю” на південних теренах України, неподалік від Мелітополя. Світову славу цьому своєрідному жовтому кам’яному острову в безмежному приазовському степу принесло недавнє відкриття тут археологами неповторної колекції написів на кам’яних плитах, захованих у великих печерах і гротах. Час написання текстів датується VII—III тисячоліттями до н. е.

За свідченням учених, ідеться про відкриття унікального в історії святилища-архіву першої в світі держави Аратти, яка була створена в цьому регіоні сучасної України близько 6200 року до Різдва Христового і з якої, власне, почалася історія людства.

ЮНІ ДОСЛІДНИКИ

Львів’янин Василь Кобилюх — один із науковців, які вивчають знахідку, зокрема — питання українських козацьких назв у санскриті. 2003 року його дослідження були опубліковані в книзі, з якою разом із професійними істориками й мовознавцями у рамках декади української мови познайомилися й учні ліцею № 157.

“Дуже важливо ще зі шкільної лави долучати дітей не лише до традиційної культурної спадщини, а й до сучасних наукових досліджень”, — вважає Галина Кирилівна Бондаренко, завідувачка методичного об’єднання ліцею. — Щоб “запечатлени” сучасних дітей, спонукати їх спілкуватися українською, зародити щирі зацікавленість рідною культурою та історією, потрібно щось унікальне, нестереотипне.

Можливо, сьогодні не всі діти легко засвоюють матеріал про санскрит. Та ми намагаємося подавати інформацію в максимально доступній формі, спонукаємо школярів працювати з літературою та осмислювати прочитане.”

Наприклад, до науково-практичної конференції, приуроченої виданню книги Василя Кобилюха “Українські козацькі назви у санскриті”, готувалися школярі різного віку. Старшокласники писали доповіді про справжнє первісне етимологічне значення праукраїнських слів *Русь, Україна, Герб, Тризуб, Пранор, Стяг, Отаман* і багато інших, молодші малювали газети і

готували концертну частину (зокрема співали санскритські пісні!).

Окрім того, учні змогли поспілкуватися з автором книги й особисто запитати про те, що цікавить.

ЯСКРАВІЙ ЛИСТОПАД

Вишезагадана конференція — лише один із десяти заходів, проведених у ліцеї до Свята української писемності. Кафедра української мови та літератури ініціювала цього року низку цікавих заходів, серед яких: зустріч із відомими українськими письменниками Галиною Кирпою і Дмитром Чередниченком; районний науково-практичний семінар “Спілкування українською мовою — це запорука її збереження, розвитку й поширення”; “круглий стіл” “Шляхи розвитку української мови в усіх галузях українського буття”. Окремої уваги заслуговують свята: Сварога, української писемності “Наукаарія”, Долі (діво-ча та парубоча посвяти), під час яких учасники намагалися відтворити давні звичаї та обряди (прибравши, проте, нашарування з ворожінням, як не властиве нашим предкам).

Письменник Василь Кобилюх і директор ліцею № 157 Віктор Костенко

Окрім того, в ліцеї проведено конкурс на кращий твір “Жити для України — що це значить?” А на його переможців, а також найактивніших учасників “декади української мови” чекає особливий приз: екскурсія до Музею “Кам’яна Могила”.

Ось такою насиченою була листопадова програма в учнів і вчителів. Але, що найголовніше, відчувається невдавана зацікавленість учасників свята в темах, які вони обговорюють, щире захоплення спільною справою, ентузіазм, який мимоволі передається й усім гостям, що приходять до ліцею. А це, мабуть, свідчить про те, що мети досягнуто — ці діти ніколи вже не будуть байдужими до своєї Батьківщини, її культури, мови і традицій.

Галина Бондаренко, завідувач методичного об’єднання ліцею

А ЧИМ ІЩЕ ЖИВЕ ЛІЦЕИ?

Чесно кажучи, після відвідання заходів, організованих ліцеїстами, у мене виникло питання: а коли ж вони вчаться? Адже влаштувати свята двічі на тиждень протягом місяця — мабуть, не так уже й легко.

По відповідь я звернулася до учениці 11 класу *Марини Рідної*, ведучої однієї з конференцій:

“Ми не готуємося до виступів під час уроків — це не в наших інтересах. Адже через півроку я, наприклад, спробую вступати до вищого навчального закладу, і тому намагаюся добре навчатися і взяти від наших учителів якомога більше знань. Так, іноді навантаження буває досить великим. Але коли робиш щось цікаве й потрібне, у чому можеш реалізувати себе, — втоми не відчуваєш”.

Марина каже це зі знанням справи, адже минулого року вона була міністром культури ліцею й організувала вже не один цікавий захід. Так-так, саме міністром Ліцейної демократичної республіки учнів.

Як каже заступник директора з виховної роботи *Тетяна Миколаївна Єрмак*, нашим кандидатам у президенти треба прийти до ліцею № 157 і поцікавитися, як діти організовують вибори. Ви не побачите тут ані хабарів, ані чорних PR-технологій. Усе це заборонено конституцією ліцею.

Так, шкільне життя вирує, ліцеїсти й учителі самі роблять його цікавим і яскравим. Учні випускають свої газети: “Лепські баляндра-си” та “Діалог”, запрошують до ліцею відомих музикантів, поетів, письменників.

Проте є і побажання до Міносвіти не вимагати від школи зробити захід, а прийти й допомогти. Як це зробила, наприклад, “Молода Просвіта”, що до свята Покрови організувала зустріч із представниками УПА та влаштувала учням чудовий концерт.

А в корисності таких заходів немає сумнівів. Бо що посіємо в юні душі нині, такою й буде наша держава в недалекому майбутньому.

Розпитувала і фотографувала Катерина ГРЕБІНЬ

БУДЬТЕ ПИЛЬНІ!

ДОПОМАГАЮТЬ РУСИФІКУВАТИ ДОНЕЧЧИНУ

Відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України і Організацією з безпеки співробітництва в Європі Координатор проектів ОБСЄ в Україні за погодженням з Міністерством закордонних справ України здійснює проект “Сприяння в подальшому удосконаленні практики демократичного управління в Україні”. Цей проект має сприяти утвердженню демократичних стандартів управління на національному й на регіональному рівнях.

Із цього приводу в рамках зазначеного проекту в Донецьку в листопаді 2005 року відбувся тренінг-семінар “Стратегія рівності в політиці. Виборча кампанія у контексті динаміки ціннісних та електоральних установок населення”.

Уже на стадії підготовки виникли проблеми з мовою: коли голова Донецької обласної організації Конгресу Українських Націоналістів Марія Олійник звернулася по телефону до організатора Ольги Мартиновської державною мовою, то у відповідь почула категоричну вимогу перейти на російську, бо тут усі “русскоязычные”, а державна мова — російська.

Для участі в цьому заході було запрошено представників 7 політичних партій у Донецькій області. Члени Донецької обласної організації Конгресу Українських Націоналістів висловили організаторам щире подяку за проведення таких заходів.

Проте розпочалася робота семінару чомусь знову мовою північного сусіда. Але спокхопившись, організатори Світлана Закревська і Вікторія Касьяненко все-таки вирішили запитати у присутніх, якою мовою проводити семінар. Після дискусії, за пропозицією представника Слов’янської партії, аудиторія з представників НСНУ(?), ПСП, ТПУ, СДПУ(о), КПУ одногосно проголосувала за російську мову. Російською ж були виготовлені й методичні матеріали.

Тож виникає запитання: чого можуть навчити нас такі тренери від ОБСЄ, якщо вони безпardonно порушують чинне мовне законодавство й Конституцію України? Мабуть, спочатку треба їм було вивчити українське законодавство, перш ніж їхати в Україну, й утияти, що Україна — не Росія.

Ірма АРЕВАДЗЕ

І ЧУЖОМУ НАУЧАЙТЕСЬ

ХТО РОЗМОВЛЯЄ АНГЛІЙСЬКОЮ?

Англійська — одна з найпоширеніших мов світу. За останніми оцінками більше 375 мільйонів людей вважають англійську своєю першою мовою, і майже 375 мільйонів володіють нею як другою. Найбільша кількість англомовних людей мешкає у Сполучених Штатах. Англійська також є основною мовою провідних авіакомпаній і міжнародної торгівлі. Більше 80 відсотків світової інформації, що зберігається в електронному вигляді, — англомовна, і дві третини вчених у всьому світі розмовляють англійською. Нею спілкуються 80 відсотків користувачів Інтернету. Англійська є або офіційною мовою, або має спеціальний статус у більш ніж 75 країнах світу.

Решта світу запозичає англійські слова і додає до своїх мов: японці виїжджають на “пікуніку” (рісник), італійці встановлюють на свої комп’ютери “софтвар” (software — програмне забезпечення), німці згадують про “імідж проблем”, а чехи вживають “агой!” — слово, яким послугуються англійські моряки, що само по собі цікаво: у Чехії немає моря!

За матеріалами Інтернет-сайтів

МОНІТОРИНГ

Було розроблено 19 видів анкет для різних верств населення, вікових і соціальних категорій. Серед них “Анкета для учнів”, “Анкета для батьків”, “Анкета для студентів”, “Анкета для викладачів”, “Анкета для працівників культури та ЗМІ”, “Анкета для студентів-іноземців”, “Анкета для держслужбовців”, “Анкета для військовослужбовців” (4 типи, що охоплюють і курсантів, і вищий командний склад), “Анкета для українців діаспори”, “Анкета для посів” тощо. Моніторингом охоплено 24 області й АР Крим в Україні та 22 країни світу. Такий аналіз тенденцій розвитку мовних процесів здійснений згідно з державною програмою розвитку і функціонування української мови на 2004—2010 роки в Україні.

Підсумки моніторингу за “Анкету для студентів” на 1 жовтня 2005 року.

Опитані — 2556 громадян Украї-

ЩО КАЖЕ СТУДЕНТ?

Результати мовного опитування, яке, починаючи з 1 січня 2005 року, проводить Науково-дослідний інститут українознавства МОН України.

ни віком від 18 до 30 років. Охоплено всі регіони України.

Ось відповіді респондентів на запитання:

— **Чим є українська мова для Вас?**

74 % — рідною мовою;

23 % — мовою офіційного спілкування;

3 % — інша відповідь.

— **Чи задовольняє Вас якість отриманої українськомовної освіти?**

51 % — частково;

32 % — цілком задовольняє;

10 % — не задовольняє;

7 % — важко відповісти.

— **Чи змінилося, на Вашу думку, ставлення до української мови у студентстві протягом останніх 3—5 років?**

63 % — є зміни на краще, але незначні;

15 % — докорінно поліпшилося;

14 % — залишилося без змін;

5 % — погіршилося;

3 % — інша відповідь.

— **Для піднесення соціального престижу української мови студенти мали б за потрібне запровадити такі заходи:**

33 % — поліпшити якість і збіль-

шити кількість літературної продукції українською мовою;

30 % — збільшити кількість годин для ґрунтовного вивчення української мови й українознавчих предметів;

27 % — збільшити кількість позалекційних українськомовних заходів;

7 % — збільшити кількість українськомовних Інтернет-сайтів;

3 % — інший варіант.

— **Аргументуйте, будь ласка, потребу вивчення української мови?**

47 % — щоб бути по-європейськи освіченою, культурною людиною;

41 % — щоб відчути національну ідентичність;

8 % — щоб мати перспективу зростання кар’єри;

4 % — маю іншу думку.

Ольга СКРИПКА

ВИСТАВКА

“Історія України в книжках Євгена Білоусова” — таку назву має виставка творів дитячого письменника з Криму, автора 35 дитячих книг, лауреата державної премії Автономної Республіки Крим, книги якого 14 разів ставали переможцями й лауреатами Всеукраїнських книжкових виставок і конкурсів. Він — єдиний український письменник, відзначений за роки Незалежності вищою світовою нагородою в галузі дитячої літератури — міжнародним дипломом IBVU (ЮНЕСКО) імені Г.-Х. Андерсена.

Виставка, присвячена Дню української писемності та мови, діятиме до 30 листопада в Національному музеї літератури України.

Тут представлені книги автора на історичну тематику. Адже кому нести дітям знання про історію рідного краю, її славнозвісних людей, як не вчителів-істориків.

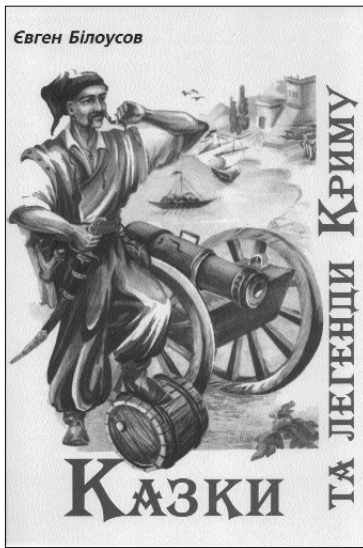
Важливе місце в експозиції займають книги серії “Славетні імена України”, започаткованої “Просвітою” в 2003 р. Нині побачила світ друга книжка цієї серії,

НАШІ ДІТИ МАЮТЬ ПРОЧИТАТИ ЦІ КНИЖКИ

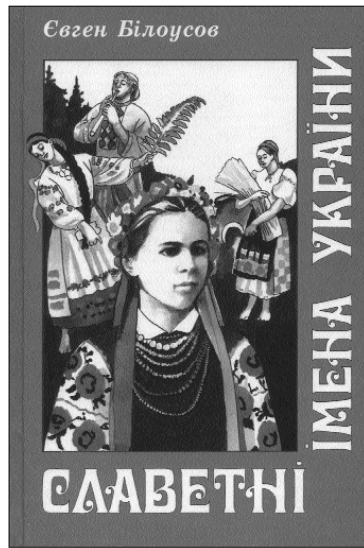
яка і презентувалася в день відкриття виставки. До неї ввійшли оповідання про Лесю Українку, Валер'яна Підмогильного, Олега Антонова та інших видатних співвітчизників.

Презентувалася на виставці також повість-казка про дитячі та

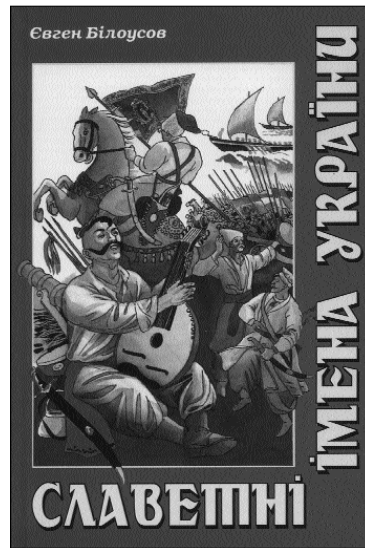
юнацькі роки Тараса Шевченка “Тарасове перо” — з нею за цей рік мали можливість ознайомитися діти з усіх областей України, адже пройшло вже більше року після її виходу в світ.

Третью іменинницею свята були “Казки і легенди Криму” —

книжка про дивовижні події в Криму від найдавніших часів до сьогодення.

Всеукраїнське товариство “Просвіта” здійснило видання цих книг відповідно до Плану комплексних заходів усебічного розвитку української мови й передає їх без-

коштовно бібліотекам і школам України.

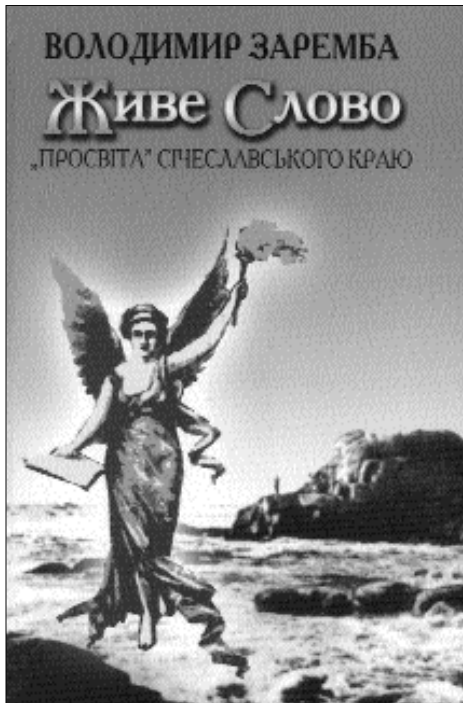
Зацікавленим організаціям — школам, бібліотекам тощо — варто звернутися до ВУТ “Просвіта”, і ці книги зможуть читати наші діти.

Світлана ФЕЩЕНКО

ПЕРШЕ ПРОЧИТАННЯ

СІЧЕСЛАВСЬКИЙ ЯНГОЛ УКРАЇНИ

Цього року у видавництві “ІМА-прес”, що в Дніпропетровську, до сторіччя Катеринославської “Просвіти” вийшла друком перша книга (із двох запланованих) українського письменника, голови Дніпропетровського обласного товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Володимира Заремби “Живе слово. “Просвіта” Січеславського краю”. Володимир Заремба — письменник, відомий історико-біографічними повістями “Іван Манжура”, “Макар Посмітний”, “Василь Корнієнко”, “Скарб Дикого Степу”, “Подарована краса”, “Три шляхи до Віетаря”, “Фатальний вибір”, “Долі”.

одержимі Україною і надихали оточуючих: меценат О. М. Поль, останній кошовий Запоріжжя П. Калнишевський, письменник і перекладач Трохим Зінківський, культурний діяч, побратим Панаса Мирного Микола Дмитрієв, багата на таланти родина Косачів, і ті, що завжди підставляють плечі для великих зрушень і пам'ять про яких бережуть лише пожовклі сторінки. Володимир Заремба, — людина, що відродила “Просвіту” на Січеславщині в 90-х роках ХХ ст. — повернув їх сучасному читачеві. Його нариси — промовисті. У книжці вміщені не лише авторські міркування, тут подані оцінки Максима Рильського, Антіна Синявського, Василя Біднова, Дмитра Дорошенка та інших видатних українців.

Багатий історичний матеріал перетворює книгу на справжній довідник із краєзнавства Дніпропетровщини, перегортає біографії видатних українських постатей, змушує іншими очима подивитися на Січеславський край: “Просвіта” зберегла для нас живе слово й вогонь боротьби, подарувала крила свободи... Ми злетіли на них через 100 років, але ж злетіли...

Почуйте голос “Просвіти” (він лунає із “Заповідей” 1868 року), відкрийте для себе Східну Україну як поборника й проповідника українського слова, познайомтеся із просвітянами краю, порадійте їхнім здобуткам і відчуйте хвилювання: Володимир Заремба **силою збереженого слова** оживив просвітян. Тож перенесіться в описувані роки, поринувши у світ світлин, поштівків, картин, малюнків, зразків тижневиків, часописів, брошур, календарів, видань, і знайте: вогонь українського духу запалить вашу душу!

Ольга СКРИПКІНА

«НЕСПАРОВАНА ПАРА»

ІСТОРІЯ НАПИСАННЯ

Опрацьовуючи 1983 року в енциклопедії бібліотеки імені КПРС (нині Парламентська) імена видатних людей України, письменники — подружжя Микола Ткач і Надія Данилевська — наткнулися на прізвище Данила Мороза.

— Та це ж мій земляк! — радісно здивовано вигукнує Микола. — Моя рідна Сахнівка неподалік його Рогізки!..

Данило Мороз — письменник, фольклорист, драматург. Але чи знайоме читачеві загалу ім'я цього талановитого українця? Навіть його земляки довгий час нічого не віддали про нього.

Вони й не дивно. Російська імперія, а опісля тоталітарна система намагалися утаємничити, заборонити, накласти табу і винищити історичну пам'ять українського народу, його письменників, українську літературу, його культуру й національне надбання. І лише з часу проголошення Незалежності України почали “воскресати”, повертатися із забуття імена видатних, талановитих людей.

Відтоді як Микола Ткач і Надія Данилевська “відкрили” ім'я свого “забутого” земляка, і починається їхня копітка дослідницька робота. Її мета — повернути народу забуте ім'я талановитого письменника. Того ж року районна газета “Колгоспна правда” (нині “Наше слово”, м. Мена на Чернігівщині) видрукувала коротеньку замітку Миколи Ткача про Данила Мороза. А 1991 року в селах Сахнівка та Рогізки вдячні земляки письменника відзначили його 150-літній ювілей. Пізніше, познайомившись із його творчим надбанням, силами сільських аматорів у Будинку культури 1994 року вони поставили його комедію “Був кін, та з'їздився”, а згодом — драму “Неспарована пара”.

Після проведення великої роботи з дослідження творчої спадщини Данила Мороза, Микола Ткач і Надія Данилевська 2000 року видрукували свою книжку “Перетик” — етнографічний портрет українського села. І в ній дають коротку довідку про життєвий та творчий шлях свого земляка Данила Мороза.

Близько 20 років М. Ткач і Н. Данилевська невтомно працюють над дослідженням, аби глибше дізнатися і відкрити для широкого читача загалу ім'я талановитого письменника Данила Мороза та його творчу спадщину. І ось нещодавно вони впорядкували й видрукували книжку “Неспарована пара”. Видання здійснене згідно з Планом комплексних заходів усебічного розвитку української мови (Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка спільно з Міністерством культури й мистецтв України). У ній дослідники зібрали твори Д. Мороза, які їм удалося відшукати: оповідання “Безталанна”, дві п'єси — “Був кін, та з'їздився”, “Неспарована пара”,

поезії, спогади, етнографічні записи письменника, відгуки на його творчість, листи. А ще вперше подано бібліографічний покажчик творів митця й видань про нього.

Оповідання “Безталанна” — перший прозовий твір Данила Мороза, один із кращих зразків української оповідної прози XIX ст. Воно було надруковане в десятому числі журналу “Основа” й відразу звернуло на себе увагу критиків і читачів. Того ж 1864 року письменник написав і комедію “Був кін, та з'їздився”, яку 1866 року поставив на своїй сцені Львівський Руський народний театр. В основі твору — конфліктна ситуація: не вельми заможна старосвітська пані прагне видати заміж свою дочку, яка кохається з молодим лікарем, за більш заможного 50-річного сусіда.

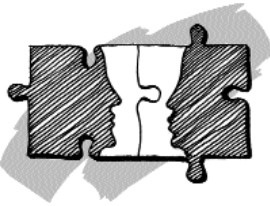
Драма “Неспарована пара” (видана в Києві 1885 року) — один із найкращих творів талановитого драматурга. Тонкий ліризм, світосприймання, фольклорне насичення мови персонажів і їхня поведінка засвідчують надвисоку етнічність і глибoku мораль у взаєминах.

Як і героям драми “Неспарована пара” Науму та його дружині Христі, Данилу Морозу свою пару в житті не судилося спарувати. У його дружини невдала вагітність і, як наслідок, — хвороба, яка забирає її назавжди. Родинна трагедія похитнула здоров'я і душевний стан письменника. 1894 року Данило Мороз відійшов у вічність, його поховали у Тбілісі, де він мешкав.

Внесок київських письменників Миколи Ткача і Надії Данилевської у взаємозбагачення української літератури неоціненний. Завдяки їхньому тривалому й копіткому дослідженню повернулося із забуття ім'я талановитого письменника Данила Мороза, письменника, який жив чужим боєм, переймався проблемами суспільства, турботами рідного народу, письменника, який зазнав не лише захоплення і вдячності шанувальників, а й утисків і ганьблення від царської влади. Отож книжка “Неспарована пара”, упорядкована Миколою Ткачем і Надією Данилевською, — значний внесок до повного й правдивого осягнення ситуації наших пращурів, котрі жили, страждали й раділи заради своєї нації і своєї Вітчизни.

Робота київських письменників не залишилася непоміченою, про неї заговорили, звернули увагу критики й читачі. А в Будинку письменників України в місті Мена відбулися її презентації.

Анатолій СОЛОМКО,
м. Мена Чернігівської обл.

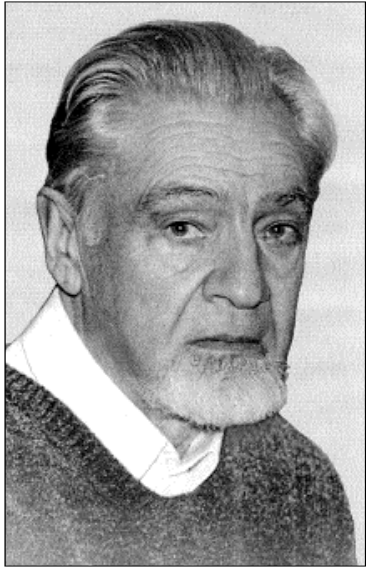

Насмішуватий і безпошадний до своїх героїв, Бернард Шоу так охарактеризував одного з них: “Бідний, але підлий”. Легенда про шляхетну бідність, що морально вивисується над захланими статками, завжди викликала співчуття гуманітаріїв; один із них, з Ясної Поляни, навіть утік у ніч, аби на схилку життя спокутувати гріх ситості. Утім, tempo mutantur: сьогодні популярний смішитель викликає оплески фразою “Я, конечно, готов любить бедных, но только в специально отведенных местах” — і в Києві це тішить публіку не менше, ніж у Москві.

В Україні кажуть: “Чому ти бідний? Тому що дурний. А чому дурний? Тому що бідний!” Суспільна (системна) закільцьованість причин і наслідків спричиняється до виникнення глухих кутів, із яких важко знайти прийнятний для суспільства вихід. Гідність кожної окремої людини не є безпосередньою похідною від її статків, але не будемо себе дури-ти: існує певний рівень, нижче якого із життєвого перегною густо, як гриби після дощу, проростають повії, злодії та вбивці. Скажу більше: мусимо брати до уваги “ефект віддзеркалення”, який провокує моральну деградацію забезпечених прошарків населення за наявності потужної верстви бідняків. Аморальність разна, і не завжди зрозуміло — шукати її вогнище “знизу” чи “зверху”.

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ
Соціолог багато може сказати про людину, маючи інформацію щодо трьох її засадничих позицій: заробіток, здоров’я, освіта. У такій потрібній системі вимірів можна віддзеркалити не лише індивіда, а й родину, людність міста чи регіону — і, зрештою, цілої країни. Показник, який об’єднує три характеристики в одну, демографи й соціологи називають ІНДЕКСОМ ЛЮДСЬКОГО РОЗ-

БІДНІСТЬ І ГІДНІСТЬ

ВИТКУ (ІЛР). Заробіток в обчислення ІЛР входить як валовий внутрішній продукт, перерахований на паритет купівельної спроможності; здоров’я — як середня тривалість життя; а освіту — якщо говорити спрощено — характеризує кількість років навчання в навчальних закладах різного рівня, яка припадає на одну людину.

Програма розвитку ООН (ПРООН) 2005 року оприлюднила чергову доповідь про ІЛР. Як свідчить табл. 1, глобальні коливання цього показника можна назвати страхотливими — зрозуміло, через дуже низький рівень країн, що розвиваються. На цьому тлі уламки колишнього “соціалістичного табору” посідають, загалом, більш-менш пристойні позиції, — але для Чехії це 31-й ранг, тоді як для Молдови — 115-й. Україна може тішитися хіба тим, що наші найгірші рейтингові показники вже лишилися позаду (1995 р. — 102 місце). Маючи дуже непогані показники з валового

охоплення навчанням (освіти) і посередні щодо тривалості життя, ми водночас різко поступаємося мало не всім на світі за купівельною спроможністю пересічного громадянина. Щоправда, тут є свої тонкощі: “тіньові” гроші ховаються від обліку, і це стосується не лише скоробагачів, а й великої кількості тих, хто видерся за межі бідності.

Якщо йдеться про наші внутрішні справи, багато важать розбіжності ІЛР між адміністративними територіями (регіонами). Дослідницька інституція, яка має назву “ПРООН. Україна” дуже слушно запропонувала розширену (деталізовану) оцінку ІЛР, яка, крім “позитивних” складових — гроші, здоров’я, освіта, — включає і соціальний “негатив”: безробіття, злочинність тощо. Розрахунки, проведені з ініціативи проф. Е. Лібанової, свідчать, що великі розбіжності між регіонами можна оцінювати як проблему національної безпеки (табл. 2). Перше місце з великим відривом посідає Київ; при цьому пальма першості належить столиці в переважній більшості окремих складових ІЛР (що, зрештою, не є несподіваним). На протилежному фланзі шкали — Донбас. На жаль, і Донецька, й особливо Луганська області помітно відстають від більшості регіонів (поступаючись навіть Миколаївщині й Херсонщині, демографічна й соціально-

економічна ситуація в яких завжди була кепською).

МІСЦЕ НА ГЛОБУСІ
Українська національна ідея, якщо формулювати її виключно в гуманітарній площині, лишається чимось аморфним, позбавленим ознак, які відрізняють інструмент від цяцьки. Свідомо ризикуючи викликати звинувачення в неостатній шанобливості стосовно такого сакрального поняття, дозволю собі прагматичну заяву: **1. Українська національна ідея полягає в досягненні економічної та культурної конкурентної спроможності нашої держави в глобалізова-**

вись нас у світі товарів та послуг — із позицій креативності обіймає жалюгідних 10 %, до того ж безперервно змінюється за формою, лишаючись стабільним за сутністю: їжа, одяг, житло, ліки, зброя, транспорт, розваги.

Матеріальні здобутки сьогодишньої цивілізації визначає ланцюг “наука—технології—дизайн”. Її духовні засади — мистецтвом й релігією. Матеріальне і духовне, два береги нашого буття, єднає ріка “мораль—право—закон—держава”. У цьому ланцюгу кожна ланка важлива. Якщо мораль і право є концептуальною сутністю закону, а закон переважає потугу дер-

ГІДНІСТЬ — 1. Сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості. 2. Усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов’язку.
Тлумачний словник

ному світі, а звідси 2. Мусить трактуватися як бізнес-проект, спрямований на стратегічне підвищення показників людського розвитку. Зупинімося й озирнімося...

Спочатку Людина призвичаїлася до вогню, приручила коня, із сучка зробила рало й винайшла лук і колесо. На це припадає 70 % того, що ми називаємо цивілізацією. Ще 20 % концентрують у собі винаходи грошей, друкування книг та організація Інтернету. Решта — все, що найбільше ціка-

жавного чиновництва, маємо громадянське суспільство.

“Дикий капіталізм” задовольняється лише виробництвом і привласненням; сучасний “соціальний капіталізм” (хоче того чи ні) мусить опікуватися споживанням і розподілом. Демократія, приватна власність, вільне підприємництво і конкуренція сприяють найефективнішим формам виробництва — і водночас розподілу на засадах “соціальної справедливості” (наскільки вона взагалі можлива). В епоху, коли Європою блукав бомжуватий “привид комунізму”, на американських теренах зародився і змужнів великий і непереможний МЕНЕДЖМЕНТ як наука про структурно-функціональну організацію соціальних та економічних процесів (1) і сукупність практичних методів такої організації (2). Об’єднавши в собі елементи політекономії, інформатики, ергономіки та психології, менеджмент став водночас релігією (і статутом) сучасного прагматизму в політиці й економіці.

Повертаючись у сучасність, мусимо усвідомити, що бізнес-проект “Україна” не має перспектив без реалізації таких передумов: а) створення української політичної нації, вільної від етнічних, мовних і конфесійних конфліктів; б) створення громадянського суспільства з усіма його атрибутами; в) вирівнювання показників людського розвитку в регіонах (зрозуміло, за рахунок прискореного зростання найбільш відсталих).

Помаранчева революція засвідчила, що народ хоче (власне, вимагає) кардинальних змін у системі управління. Події, що відбулися впродовж року після неї, стали свідченням того, що Україна не має достатньої кількості менеджерів регіональної, галузевої, загальнодержавної та міжнародної спеціалізації. “Еліта” є словом подвійного звучання: це й ті, хто є найбільш кваліфікованими (“найкращими”), і ті, хто просто за посадою має право приймати рішення. Найкращих гостро бракує, але це ні на крихту не девальвує гасел Помаранчевої революції — якщо йдеться про тих, що стояли на асфальті, а не біля мікрофона.

● Володимир ВОЙТЕНКО, професор

Таблиця 1. Глобальні коливання ІЛР

Країна	ІЛР (2005)	Ранг
Австрія	0,115	1
Бельгія	0,110	2
Данія	0,105	3
Нідерланди	0,100	4
Швейцарія	0,095	5
Ірландія	0,090	6
Люксембург	0,085	7
Норвегія	0,080	8
Фінляндія	0,075	9
Швеція	0,070	10
Італія	0,065	11
Франція	0,060	12
Велика Британія	0,055	13
Німеччина	0,050	14
США	0,045	15
Японія	0,040	16
Корея	0,035	17
Сингапур	0,030	18
Гонконг	0,025	19
Тайвань	0,020	20
Чехія	0,015	31
Україна	0,010	102
Молдова	0,005	115

Примітка. Через некоректні оцінки середньої тривалості життя в Україні, яких припустилися у відповідному комітеті ООН, ІЛР в Україні є заниженим, а справжнє місце нашої держави є принаймні на 15 рангів вищим.

Таблиця 2. Розбіжності ІЛР між регіонами

Регіон	ІЛР (2005)	Ранг
Київська	0,085	1
Львівська	0,075	2
Тернопільська	0,065	3
Хмельницька	0,055	4
Вінницька	0,045	5
Черкаська	0,035	6
Полтавська	0,025	7
Сумська	0,015	8
Луганська	0,005	9
Донецька	0,000	10
Дніпропетровська	0,005	11
Закарпатська	0,000	12
Івано-Франківська	0,005	13
Чернівецька	0,000	14
Херсонська	0,005	15
Миколаївська	0,005	16
Одеська	0,005	17
Хмельницька	0,005	18
Вінницька	0,005	19
Черкаська	0,005	20
Полтавська	0,005	21
Сумська	0,005	22
Луганська	0,005	23
Донецька	0,005	24
Дніпропетровська	0,005	25
Закарпатська	0,005	26
Івано-Франківська	0,005	27
Чернівецька	0,005	28
Херсонська	0,005	29
Миколаївська	0,005	30
Одеська	0,005	31
Хмельницька	0,005	32
Вінницька	0,005	33
Черкаська	0,005	34
Полтавська	0,005	35
Сумська	0,005	36
Луганська	0,005	37
Донецька	0,005	38
Дніпропетровська	0,005	39
Закарпатська	0,005	40
Івано-Франківська	0,005	41
Чернівецька	0,005	42
Херсонська	0,005	43
Миколаївська	0,005	44
Одеська	0,005	45
Хмельницька	0,005	46
Вінницька	0,005	47
Черкаська	0,005	48
Полтавська	0,005	49
Сумська	0,005	50
Луганська	0,005	51
Донецька	0,005	52
Дніпропетровська	0,005	53
Закарпатська	0,005	54
Івано-Франківська	0,005	55
Чернівецька	0,005	56
Херсонська	0,005	57
Миколаївська	0,005	58
Одеська	0,005	59
Хмельницька	0,005	60
Вінницька	0,005	61
Черкаська	0,005	62
Полтавська	0,005	63
Сумська	0,005	64
Луганська	0,005	65
Донецька	0,005	66
Дніпропетровська	0,005	67
Закарпатська	0,005	68
Івано-Франківська	0,005	69
Чернівецька	0,005	70
Херсонська	0,005	71
Миколаївська	0,005	72
Одеська	0,005	73
Хмельницька	0,005	74
Вінницька	0,005	75
Черкаська	0,005	76
Полтавська	0,005	77
Сумська	0,005	78
Луганська	0,005	79
Донецька	0,005	80
Дніпропетровська	0,005	81
Закарпатська	0,005	82
Івано-Франківська	0,005	83
Чернівецька	0,005	84
Херсонська	0,005	85
Миколаївська	0,005	86
Одеська	0,005	87
Хмельницька	0,005	88
Вінницька	0,005	89
Черкаська	0,005	90
Полтавська	0,005	91
Сумська	0,005	92
Луганська	0,005	93
Донецька	0,005	94
Дніпропетровська	0,005	95
Закарпатська	0,005	96
Івано-Франківська	0,005	97
Чернівецька	0,005	98
Херсонська	0,005	99
Миколаївська	0,005	100
Одеська	0,005	101
Хмельницька	0,005	102
Вінницька	0,005	103
Черкаська	0,005	104
Полтавська	0,005	105
Сумська	0,005	106
Луганська	0,005	107
Донецька	0,005	108
Дніпропетровська	0,005	109
Закарпатська	0,005	110
Івано-Франківська	0,005	111
Чернівецька	0,005	112
Херсонська	0,005	113
Миколаївська	0,005	114
Одеська	0,005	115

Таблиця 3. Розбіжності ІЛР між регіонами (продовження)

НАРОД НЕ МОЖЕ ЖИТИ БЕЗ ПАМ'ЯТІ

Закінчення. Початок на с. 1

Сьогодні ми зробили перший крок до того, аби цей день став днем жалоби для кожного українця. У Києві на Дніпрових кручах ми заклали калиновий гай, де будуть висаджені 10 тисяч дерев — у пам'ять про кожне постраждале українське село. У всіх церквах пройшли поминальні панахиди, а ввечері у вікнах наших осель загорілися мільйони свічок — у пам'ять по кожному загиблому. Вірю, цей трагічний день згуртував українську націю, змусив кожного з нас згадати нашу історію і замислитися над майбутнім.

Я даю доручення уряду провести конкурс проектів на створення пам'ятника жертвам голодоморів і політичних репресій. Міністерство культури повинне ініціювати конкурс на кращий сценарій фільму про Голодомор. Ми маємо створити Інститут пам'яті й відкрити Музей Голодомору.

Я звертаюся до кожного з вас — давайте разом збережемо кожну пам'ятку про ті страшні дні. З нами поряд живуть свідки трагедії. Запишіть історію своєї родини й села, розпитайте про Голодомор сусідів і друзів. Історією може бути тільки те, що ми зможемо зберегти.

Я звертаюся до керівників регіонів — підтримайте ініціативи щодо збереження пам'яті про Голодомор. Нехай у кожному краєзнавчому музеї з'явиться Зала пам'яті.

Цього тижня збіглися в часі дві історичні події для української нації. Уперше ми відзначали День Свободи і вперше на високому державному рівні вшановуємо пам'ять жертв голодоморів і політичних репресій.

Для мене цей історичний ланцюг дуже символічний. 74 роки тому тодішній диктатор Сталін розгорнув кампанію геноциду проти українського народу, аби назавжди вбити національну свідомість.

Рік тому новітні диктатори спробували ліквідувати почуття гідності цілого народу, навіть не сподіваючись, що національна свідомість і патріотизм не знищені. А навпаки, виплекані, урятовані, збережені минулими поколіннями, передані молодим як найцінніший заповіт.

Саме почуття гідності й патріотизму допомогли нам разом відстояти демократію і національну свідомість.

Переконаний: народ, який ігнорує свою історію, не має майбутнього. Я згадую слова Папи Римського Івана Павла II, який сказав: "Усвідомлення помилок минулого спонукає будувати майбутнє". Сьогодні ми запалюємо свічки на вікнах наших осель.

Це — наш обов'язок перед "мертвими, живими і ненародженими".

www.president.gov.ua

СВІТЛО ВІЧНОГО БОЛЮ

“У тому, що ми називаємо “український Голодомор”, є багато вимірів. Понад 10 мільйонів загиблих у Голодоморі 1932–33 років, 1,5 мільйони загиблих у Голодомор громадянської війни, близько 2 мільйонів загиблих у Голодоморі 1946–1947 років. Нація втратила більш ніж 15 мільйонів людей у Голодоморах. Це найбільша національна трагедія. Ми на Великій Вітчизняній війні не втратили стільки людей, скільки у Голодоморах. Подивіться, з якими іменами, ознаками пам'яті ми живемо. Де можемо знайти адекватний пам'ятний знак цій національній трагедії у Києві? Де той пам'ятник, до якого усією нацією зараз треба нести квіти й вінки, йти на прощу, молитися за невинно убієнних? Стоїть невеличкий символічний знак, який встановлено з ініціативи, я б сказав, героїв нації більше 10 років

тому з однією думкою: тут колись прокинеться нація, стоятиме пам'ятник, адекватний глибині трагедії. Такого пам'ятника ще немає. Це докір нам усім. Тому я звертаюся до міністра культури, уряду, членів парламенту: ми повинні віддати данину українській трагедії. Оголосити конкурс, визначити переможців і врешті-решт поставити пам'ятник, достойний 15 мільйонів жертв українських Голодоморів.

Мільйони людей ми вже не повернемо, — режим зробив свою справу. Але, переконаний, найактуальнішим питанням сьогодні є створення українського національного Інституту пам'яті, який би по крихтах міг зібрати матеріали, що стосуються українських Голодоморів. Це належить зробити нам, друзі. Ми багато можемо зробити: банк даних про винищених Голодоморами, Національний музей Геноциду.

Це та сповідь, з якою ми ще встигнемо прийти до правильної відповіді, до відродження Пам'яті.

Я хотів би, шановні друзі, щоб українська нація, можливо, вперше, починаючи від своєї оселі, від свого будинку, від своєї церкви, від свого церковного приходу, закінчуючи столицею, зробила все можливе, щоб цей день був Днем пам'яті, адекватним тій глибокій трагедії, яка відбулася в 1932–1933 роках”.

Із виступу Віктора ЮЩЕНКА на відкритті художньо-публіцистичної виставки “Розгойдані дзвони пам'яті” 25 листопада 2005 року

«ВАШІ МЕРТВІ ПОКЛИКАЛИ МЕНЕ...»

Ці слова незадовго до своєї смерті сказав неабутній Джеймс Мейс — американець, який усе своє життя присвятив справі розкриття правди про Геноцид українського народу.

22 листопада, саме в день річниці Помаранчевої революції, в конференц-залі Спільки письменників України відбулася презентація книги “День і вічність Джеймса Мейса”, підготовленої редакцією всеукраїнської газети “День” та виданої за особисті кошти працівників редакції (Про видання та про світлу постать великого Гуманіста “Слово Просвіти” розповідало в ч. 46 за 17–23 листопада).

Це була не просто презентація книги — це був вечір-реквієм, вечір пам'яті Людини, яка, не маючи ні краплі української крові, до глибини душі пройнялася болем нашої трагедії і своєю жертвовою працею пробудила приспану комуністичним режимом генетичну пам'ять українців і зуміла донести страшну правду до сердець людей доброї волі в усьому цивілізованому світі й змусила їх здригнутися від жаху.

Вечір не був багатолюдним (саме приміщення не розраховане на численну аудиторію) — прийшли запрошені, ті, хто знав Джеймса Мейса особисто, допомагав йому в його благородній справі: письменники, журналісти, історики, політологи, депутати-патріоти. Із теплими спогадами про цю чисту людину, її працю виступили академік НАНУ Микола Жулинський, редактор газети “День” (вона ж — редактор презентованої книги) Лариса Івшина; народний депутат України Степан Хмара; дипломат, голова Комітету

Верховної Ради України з питань прав людини Геннадій Удовенко; доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту історії України НАН України Станіслав Кульчицький; письменник Анатолій Дімаров; науковець Олександр Циганенко — хранитель архіву й бібліотеки Дж. Мейса, переданих Києво-Могилянській академії дружиною покійного, письменницею Наталею Дзюбенко-Мейс; головний редактор видання “Політична думка” Олександр Білий; письменниця Леся Степовичка; керівник Центру дослідження геноциду українського народу Інституту історії України Василь Марочко.

Особливо схвилюваним був виступ Г. Й. Удовенка, який напередодні повернувся із Нью-Йорка, де на запрошення американського уряду брав участь у панахиді по жертвах Голодомору 1932–1933 років в Україні, проведеної у соборі святого Петра — найбільшому християнському катедральному соборі в Америці. У панахиді взяло участь близько трьох тисяч людей різних національностей. “Виступаючи перед віруючими, що прийшли на панахиду, — сказав пан Удовенко, — я подякував американському уряду за рішення 1986 року створити Комісію Конгресу з питань голодомору в Україні. А ще я подякував за його нове рішення — виділити земельну ділянку в центрі Вашингтона для будівництва меморіалу на вшанування жертв голодомору 1932–1933 рр.”.

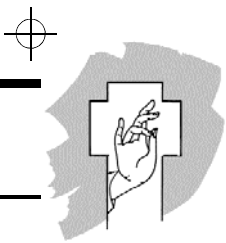
На вечорі були також присутні гості з США. Засновник і головний редактор видання “Екшн юкрейн рипорт” Морган Вільямс, познайомив-

шись і потоваришувавши із Мейсом у 90-х роках, глибоко пройнявся ідеями та болем Джеймса, брав активну участь у його подальших проєктах і нещодавно створив Фонд Джеймса Мейса у Філадельфії. Нині він привіз в Україну виставку з експонатів Фонду — картини, плакати, графіка, — яка виставлена для широкого огляду в українському домі в Києві. Зокрема вражаючими є твори художника Миколи Бондаренка, створені на основі спогадів очевидців. Зворушливим був виступ Євгенії Даллас, яка 10-річною дівчинкою пережила Голодомор 33-го року, і зараз, проживаючи в США, написала книгу спогадів про цей жах — “Не вмирає душа наша”. Книга викликала широкий розголос на Північноамериканському континенті, й авторка, незважаючи на похилий вік, часто зустрічається з читачами в США та Канаді, щоб донести правду про пережите. У Київ вона приїхала, аби вшанувати пам'ять невинно убієнних, а також пам'ять передчасно померлого Джеймса Мейса, саме після зустрічі з яким у неї й виникла думка написати книгу.

● **Тамара МАРТ**

Р. С. 26 листопада Президент України В. А. Ющенко підписав Указ про нагородження Джеймса Мейса орденом Князя Ярослава Мудрого II ступеня (посмертно) — за визначні особисті заслуги перед українським народом у розкритті світовій спільноті історичної правди про Голодомор в Україні 1932–1933 років, плідну науково-дослідницьку діяльність.

ХЛІБА ЖИТНЬОГО І ПШЕНИЧНОГО, ХЛІБА ПАМ'ЯТІ Й ХЛІБА ДУШІ...

Анатолій Гриценко, міністр Збройних сил України: це наймирніша калина

Художник із Сумщини Микола Бондаренко створив вражаючу "Кулінарну книгу" часів Голодомору

Прем'єр Юрій Єхануров: і словом, і ділом

Сім'я художників, Валерій Франчук із донькою Марією, створили галерею "Розгойдані дзвони пам'яті"

Канадієць Вільям Морган усе життя збирає документальні свідчення Геноциду

Свічки пам'яті освітлювали душі...

Фоторепортаж Івана ПИЛИПЕНКА

ЛІД СПРАВДІ СКРЕС!

ЛИСТ ЧИТАЧА — ДО ДРУКУ!

Наш Президент на Майдані детально проаналізував як здобутки нової влади, так і її прорахунки, розставив усі крапки. Народ почув головне: про вороття назад, до тоталітарного кучмізму, в Україні не може бути й мови.

І ще раз В. А. Ющенко підтвердив свою позицію у зверненні до народу на Михайлівській площі в День Пам'яті Жертв Голодоморів, який відбувся по всій Україні 26 листопада. Він на державному рівні висвітлює нові сторінки й нові підходи до цього найжахливішого, спланованого ГЕНОЦИДУ—ГОЛОКОСТУ проти українського народу з боку більшовицької людоненависницької, людожерської імперії, що мала назву СРСР.

Важливо й те, що Президент чітко заявив у своєму зверненні до народу свою позицію, дав характеристику Голодомору як Геноциду українського народу. Президент також чітко поставив завдання перед українськими урядовцями: що потрібно їм і народу України зробити, аби увічнити пам'ять про людей, яких було замордовано до смерті в найстрашніший спосіб — Голодомором.

Страшнішого явища, ніж голод, немає в житті людини. Навіть у Біблії сказано, що прощається гріх, який скоїла людина в стані сильного зголодніння. А тут усе населення України поставили на грань голодної смерті, на грань повного вимирання!

Спадкоємці ідеології К. Маркса—Леніна—Бланка так знахабніли в нашій Україні, що 26-го числа один із їхніх поспівак назвав цей святий і скорботний для кожного українця день днем ШОУ! Так він сказав у вечірній передачі на "5-му каналі" в діалозі з Левком Лук'яненком. А який шабаш комуністи влаштували в Криму 26 листопада... Ці негідники, яких по-іншому неможливо назвати, посміли нахабно ганьбити Світлу Пам'ять про Жертви Голодомору з екрана телевізора й на площі. І нічого їм за це не буде, та й Бога вони не бояться...

Ніхто з них не розкався за свої злочини, не поніс жодної відповідальності, та й не збираються вони прийти до покаяння, до засудження своїх ідеологічних батьків-попередників: несли, несуть і нестимуть зло Україні, її народу, — доти, доки не буде розслідувана на державному рівні їхня злочинна діяльність. Потрібно сказати народові всю правду про суть ідеології більшовизму, комунізму, радянського соціалізму. І тільки після того, як цю ідеологію та її носіїв в Україні ЗАБОРОНЯТЬ НА ВІКИ ВІЧНІ, буде поставлена хоч якась крапка над людожерськими ідеологіями.

У жодній країні світу носії цієї ідеології не правили більше 70-ти

років, і в жодній країні не накоїли такого великого лиха, як це сталося на землях України!

До того часу, поки етнічні українці не матимуть фактичної влади в Україні, годі чекати збереження й розвитку українського етносу, побудови Української України. За останній рік поамайдання — це все чітко і гостро усвідомив наш мудрий народ.

Національні меншини повинні сприяти розвитку в Україні корінного етносу, його мови й культури. Звичайно ж, національні меншини не є і не будуть упослідженими в Україні. Іншого шляху збереження національними меншинами своєї ідентичності не може бути.

Ще більшого оптимізму додав виступ Президента України на Президентських слуханнях в Українському домі 28 листопада, а потім і його заключне слово. Цей виступ В. А. Ющенко ще раз показав усім суцільно в Україні, що наш Президент щиро вболіває за долю культурного надбання українства, і що вороття назад не буде, а буде тільки поступ уперед. Така чітко сформульована позиція Президента з багатьох питань злитиме антиукраїнців і різного роду зайд. Цього українцям не можна забувати, і треба чітко говорити про те, в чиїх руках ЗМІ.

Ми повинні допомагати Президенту не тільки морально, а й своєю натхненною працею в розбудові Української України. Це не значить, що народ не повинен указувати своєму Президентові на помилки чи на якісь недоліки в його роботі. Навпаки, потрібно робити різного роду зауваження. Правда, що при цьому не варто забувати, яку СПАДЩИНУ він прийняв від режиму Кучми. Допомога українському народу Президентові України В. А. Ющенко може мати в даний час і такі відомі форми, як громадські організації та об'єднання за інтересами: народ буде мати більше можливостей творити гідне його соціальне й культурне середовище. Після того, як сформується громадянське суспільство, що відстоюватиме інтереси різних груп населення, тоді й влада муситиме рахуватися з думкою народу. Сьогодні багато є подібних об'єднань, але для України це — як крапля в морі. Багато з них створені ворогами нашого народу. Вони також понастворювали в Україні більше сотні партій-клонів під свої шкурні інтереси.

Не так швидко, як нам хотілося б, але українці вибудують свою Українську Україну! Підтримаймо ж нашого Президента, він того вартий. Слава Україні!

● **Микола КРАВЧЕНКО,**
м. Київ